

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת אמור תשפ"ג

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

שלא יפסידו את חכמתם מחמת הכעס. "ופאת זקנם" – את צדו של הזקן, האותיות שלפני מלה זו, היינו צום – "לא יגלחו". מעבר לזה, "ובבשרם לא ישרטו שרטת" – עליהם לשמור על הבריאות ולא לכעוס.

שאלו פעם את רבי שלמה כהן זצ"ל, מתלמידי ה"חזון איש", שה"חזון איש" העיד עליו שהוא כהן מיוחס:

"מדוע, באמת, אמר עליך ה"חזון איש" שהנך כהן מיוחס?"
- "איני יודע" – ענה. "אולי בגלל שאני רתחן..."

- "אתה רתחן? הלא מעולם לא ראינו אותך כועס!"
- "האמת שמלידה הייתי כעסן מאד, אלא שעבדתי על עצמי להתגבר על מדת הכעס. לדוגמא: פעם ראיתי באיזה ספר, עוד בוילנא, עצה – שלכל אדם תהיה בבית חליפה מיוחדת עבור הכעס, וכשירצה לכעוס – ילך לחדר השני, ילבש את החליפה כדי לכעוס, ובינתיים ישכך הכעס".

- "אבל לך יש חליפה ליום חול וחליפה לשבת בלבד, היכן היא אותה 'חליפה של כעס'?"

- "אני שכללתי את השיטה, השארתי אותה בחנות"..." (ומתוק האור)
כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני ה' (כב, ג)

כתב רש"י: "ונכרתה וגו' - יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו וייתישב במקום אחר ת"ל אני ה' בכל מקום אני".

שמעתי מעשה נורא שאירע פעם ליהודי אחד שהיה חוכר אצל פריץ במדינת גאליציה, והלך אצל בית הפריץ בחוה"מ פסח כדי לעבור עמו על חשבונות החכירה, וסוף דבר, אחר זמן ארוך שהיו טרודים בחשבונות, הגיעו למסקנה שהכל הוא על הצד היותר טוב, ישר ונכון, והוציא הפריץ בקבוק יי"ש - שכר כדי לשנות לחיים על גמר החשבונות, ואחרי ששתה היהודי והלך לדרוך זכור פתאום שפסח היום ויאחזו רעדה על שנכשל ושתה חמץ גמור בפסח.

הלך היהודי אל הגאון בעל שואל ומשיב, הג"ר יוסף שאול נאטאנזאון ז"ל, אב"ד לעמבערג, ובקשו שיסדר לו הרב סדרי תשובה על חטאו הנורא. השו"מ, אשר כידוע, למרות התנגדותו לתנועת החסידות היה מעריך את ראשיה, המליץ על האדמו"ר מבעלזא האמצעי, הרה"ק רבי יהושע'ע זצ"ל, ואמר ליהודי שישע אליו ויציע לפניו את תוגת לבו. אלא שהוסף וציהו עליו לא לשאול כמו חסיד תמים, אלא כשהרב יתן לו עצה מה לעשות שישאל ממנו למה נותן לו דווקא עצה זו.

עשה האיש כמצות הרב בעל שואל ומשיב, ונסע לבעלזא, והאדמו"ר ר' יהושע'ע ז"ל אחרי ששמע את סיפורו של היהודי אמר לו שימכור את עסקו ויעקור ממקומו ויבצע את דירתו בארץ ישראל.

וכמצות הרב בעל שואל ומשיב שאל אותו יהודי מה ראה על ככה ליתן לו דווקא עצה זו, אמר לו האדמו"ר, שני נימוקים עמי, האחד הוא מכח מדרש באיכה רבה (א, כח) "לכך נאמר גלתה יהודה מעוני על שאכלו חמץ בפסח כדכתיב 'לחם עוני'", הרי שבגלות יש תיקון על עוון אכילת חמץ, ועוד טעם שני, שבפסוק (שמות יב, יט) כי כל אוכל מחמצת ונכרתה הנפש וגו' הנגינה על תיבת ונכרתה היא "גרשיים", ושונה בזה משאר מקומות שכתוב בהם ונכרתה, שיש להם נגינה אחרת, ובזה יש רמז דב"גירוש" אפשר לצאת ידי חובת ה"ונכרתה" הזה. ואם יש כבר צורך לגלות ממקומו למקום אחר אז בוודאי עדיף לנסוע לארצה"ק.

כשהלה חזר אל הגאון בעל שו"מ והציע לפניו את הדברים, הוציא חומש והתחיל לברוק בכל המקומות שכתוב בהם ונכרתה עד שמצא שבפר' אמור יש עוד פעם שכתוב ונכרתה ונגינתו גרשיים "כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני ה'". ויאמר לו השו"מ בוודאי לפני צאתך לדרך לנסוע לארץ" תפקוד עוד פעם את בית האדמו"ר מבעלזא כדי לקבל ממנו ברכת פרידה, ואז תשאל ממנו מה עם המקרא הזה שגם בו נמצאת נגינת גרשיים על תיבת ונכרתה.

וכך הוה, היהודי נסע עוד פעם א' לבעלזא ושאל את שאלתו כפקודת הרב בעל שו"מ, ויען האדמו"ר מבעלזא ז"ל ויאמר לו שיעיין שם ברש"י מה שכתב, ששם מסיים בו הכתוב אני ה' וכתב על זה רש"י ז"ל: ונכרתה וגו' יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו וייתישב במקום אחר ת"ל אני ה' בכל מקום אני" עכ"ל (והוא מתורגם כהנים). ולכאורה תמוה שזה הוא המקום היחיד שבתורה שהוסף כן על ונכרתה, ולמה בשאר מקומות לא חש שנפרשנו 'מצד לצד זה יכרת ממקומו וישב במקום אחר' ודווקא כאן האריך הכתוב בדבריו כדי להוציא מלבנו הוה אמניא כזו.

אלא שכאן הנגינה על ונכרתה היא גרשיים והיה מקום לטעות ולחשוב שדי בזה שיכרת ממקומו וישב במקום אחר, לכן האריך לומר "מלפני אני ה' בכל מקום אני. נמצא שרק ב'ונכרתה' דחמץ ששם הנגינה היא גרשיים ולא אמר 'מלפני אני ה'".

כי אם לשארו הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו (כא, ב) יש להבין מדוע הקדים להזכיר את האם קודם האב, בשונה מכל התורה שהאב מוקדם לאם כדאימא במשנה סוף כריתות "האב קודם לאם בכל מקום"?

ב"אבן עזרא" כאן, כתב תירוץ פלאי: "וטעם להזכיר אמו קודם האב כי הזכר חי יותר מהנקבה ברוב". אמנם יש להבין, שבהמשך הפסוקים לגבי כהן גדול, אומרת התורה (כא, י - יא) "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו וגו' ועל כל נפשת מת לא יבא ולאביו ולאמו לא יטמא", והקדים את האב לאם, ולפי האבוע"ז הרי האב מאריך ימיו יותר?

ואפשר לתרץ עפי' דברי חז"ל (מכות יא, א) "אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו", דהיינו שאימותיהם של הכהנים גדולים היו מספקות מזון ובגדים לתושבי העיר מקלט בכדי שלא יתפללו על הכהנים הגדולים שימותו. והנה אימא בגמי' "רבה ואביי מדביית עלי קאתו, רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין, אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שיתין שנין". חזינן מכאן שגמילות חסדים מאריכה את ימיו של האדם.

ובזה מיושב הקושיא שהבאנו, שאכן בדרך כלל האנשים מאריכים ימים יותר מהנשים כנ"ל מהאבן העזרא, אבל אצל כהן גדול, שאמו עסוקה תדיר בגמילות חסדים לספק מים ומזון לתושבי ערי מקלט, היא מאריכה ימים יותר, ולכן כתוב אצלו "לאביו ולאמו" שכן אמו מאריכה יותר ימים.

(צינוני תורה)

בספר "טעמא דקרא" מביא הגר"ח קנייבסקי לתרץ בשם אביו, שהיות וה"כהונה גדולה" בדרך כלל עוברת בירושה, א"כ אביו של הכהן גדול הרי גם היה כהן גדול ו"הרבנות מקברת בעליה", לכן מת אביו קודם לאמו.

(טעמא דקרא)

בספר "אמרי בינה" כתב לתרץ, שלכן כתיב אצל הכהן הגדול קודם 'לאביו' ואח"כ 'לאמו', שכן בזמן שנאמרה פרשה זו – בר"ח ניסן, היו ג' כהנים בעולם: אהרן, אלעזר ואיתמר. והנה אצל אהרן לא שייך לומר שלא יטמא לאביו ולאמו שכן אביו ואמו כבר לא היו אז בעולם, על כרחך שהכוונה היא לאלעזר, שכשיתמנה לכהן גדול לא יטמא לאביו ולאמו. והנה באם אמו תמות לפני אביו, עדיין לא יהא כהן גדול כי אביו אהרן עדיין משמש ככהן גדול, ורק אם קודם ימות אביו – אהרן, אז יתמנה הוא במקומו לכה"ג, וע"ז מזהירה התורה שלא יטמא לאביו, ולאחמ"כ כשאמו תמות, ג"כ לא יטמא לה שכן הוא כה"ג.

בספר "צינוני תורה" מבאר עפי' ה"אמרי בינה" הנ"ל אף את הטעם למה אצל כהן הדיוט בתחילת הפרשה מזכיר קודם "לאמו ולאביו": היות שדברה התורה אל "בני אהרן", ובאם ימות קודם אביהם אהרן הרי אחד מהם יהפוך לכהן גדול ולא שייך לומר עליו "טמא" שהרי אסור לו להיטמאות לאביו, לכן כתב "לאמו ולאביו" שקודם מתו אמו ונשארו הכהנים הדיוטים שצוויים להיטמא, ואין זה סותרה לדברי ה"אמרי בינה", כיוון שכשדיבר הכתוב מעניין הכהנים הדיוטים כתבם בסדר הראוי למקרה זה וכשהזכיר על כהנים גדולים כתבם בסדר הנכון לעניין זה, והרי נאמר זה לדורות, אלא שסדר הכתובים כפי העניין באותו שעוה.

(צינוני תורה)

והוא אשה בבתוליה יקח (כא, יג)

בתורת כהנים (אמור ב, ז) וכן בירושלמי (הוריות פ"ג ה"ב) "הוא ולא המלך ונזיר", הביא ב"פרדס יוסף" בשם "פרפראות לחכמה", לפרש את הפסוק בתהילים (כה, טו): "עיני תמיד אל הוא כי הוא יוציא מרשת רגלי", שהיה תירוץ לדוד על בת שבע, דגט כותב לאשטו, אך עדיין היה עביד איסור אם היה מוזהר אבתולה היא היתה בעולה, ואע"ג דאינו חייב מיתה משום אשת איש מכל מקום היה נלכד ברשת מצודת איסור, לזה אמר עיני תמיד אפילו באותו פעם אל ה' כי "הוא" יוציא מרשת, תיבת הוא למעט מלך שאינו מצווה על הבתולה.

(פרדס יוסף)

"לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרטת" (כא, ה) והאילו והכהנים רתחנים הם – אומר ה"בן איש חי" – באה התורה פסוק זה להזהיר במיוחד על מדת הכעס. שכן, אמרו חז"ל (פסחים סו ע"ב): "כל אדם שכועס, אם חכם הוא – חכמתו מסתלקת ממנו", והיכן נמצאת החכמה? בראש. לכן הוזהרו הכהנים: "לא יקרחו קרחה בראשם" – אל תכעסו כדי שלא תסתלק חכמתכם מראשכם.

והנה, ביום צום, גם אנשים שבדרך כלל הנם רגועים – נעשים עצבניים יותר, ויש צורך אפוא להזהיר באופן מיוחד שלא לכעוס בימי הצומות.

וכן הוא הרמז בפסוק: "זקן" – לפני האות ז' באה האות ו', לפני ק' – צ' ולפני נ' – מ', יוצא צום. אומרת התורה: "לא יקרחו קרחה" – אל להם לכהנים לכעס, כדי

שור או כשב כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו וגו' (כב, כז)

איתא במדרש: "מכאן לתחיית המתים מן התורה". ותמוה. באר המהר"י אסאד: האדם הוא נזר הבריאה. והנה למרבה הפלא, בעת שהוא נולד, אין בכוחו לדאוג לעצמו. הוא נזקק לאחרים שיאכילו אותו ויטפלו בו במשך כמה שנים עד שיעמוד על רגליו. וכשמגיע לימי הזקנה - שוב זקוק הוא לעזרה ולסיעוד. לעומת זאת השור, הכשב או העז, שבוע לאחר לידתם הם כבר עצמאיים, ומשום כך "ביום השמיני והלאה ירצה לקרבן".

היתכן שכך יראה האדם - נזר הבריאה?

על כרחק שישנו המשך לאחר המיתה, והרי לנו תחיית המתים מן התורה.

ובעניין הזה ראוי להזכיר את המעשה הבא:

בחור שעמד להתקלקל ולטעות מן הדרך, בא לשוחח עם רבי שלום שבדרון זצ"ל. שאל אותו רבי שלום: "מי יותר מאושר אתה או הפרה?" "אני" ענה בחבור - "מדוע?"

- "מפני שהפרה שותה מים ואוכלת קש, ואילו אני שותה קפה ואוכל עוגות. הפרה ישינה בבוץ ואילו אני יושן במטה על מזרון. על הפרה יורד גשם ולי נעים בבית".

- "האם ראתה פרה שהולכת לרופא כי כואב לה הגב?" - "לא".

- "האם ראתה פרה שהולכת לרופא להתלונן על קלקול קיבה?" - "לא".

- "אם כן מה יעזור לך לישון על מזרון ולחיות בבית חם ונעים בחורף, או לאכול מאכלים משובחים?!"

התחיל הבחור לבכות.

"מדוע הנך בוכה?" שאל רבי שלום.

ענה הבחור: "אני בוכה על כך שאיני בהמה..."

אמר לו רבי שלום: "תנוח דעתך, אתה באמת בהמה..."

(ומתוק האור)

שבת הוא לה' בכל מושבתים (כג, ג)

יש להבין מה הכוונה "בכל מושבותיכם", וכי תעלה על דעתך שאין צריך לשמור שבת בכל מקום?

אלא, ידוע שבכל העמים בחרו להם יום אחד למנוחה, ואפי' במצריים, מצינו במדרש שמשנה רבינו פעל אצל פרעה שישבתו יום אחד בכדי שיהא להם כח לעבוד כל ימי השבוע, והנה אין נידע באם כוונת האדם בשמירת השבת היא בכדי לנוח יום אחד או שכוונתו לקיים מצוות ה'?

באם נראה שהאדם מתגורר בין האומות ששם קבעו למנוחה יום אחר בשבוע, ואעפ"כ מוסיף לשבות גם ביום השבת - ע"כ שכוונתו במחנותו לקיים מצוות בוראו שהרי לצורך מנוחת הגוף כבר שובת ביום אחר. וזה כוונת ה' שבת היא לה' - שיש לקיים את השבת כי היא מצוות השם, והיכן זה ניכר. באם תשמרו שבת "בכל מושבותיכם" גם בין האומות, כנ"ל.

(עפ"י כתב סופר)

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' וגו' ששת ימים תעשה מלאכה ויום השביעי שבת שבתון (כג, ב)

הנה הקושיא ידועה מה ענין שבת אצל מועדות. ויש לפרש על דרך רמז דהנה המספר של הימים טובים הם ששה ימים ב' של פסח וא' של שבועות וא' של ראש השנה וב' של סוכות. והנה בכל יום טוב מותר לעשות מלאכה של צורך אוכל נפש. וזאת היא הכונה דקאי הכל על מועדות רק ששת ימים דהיינו כל המועדות תעשה מלאכה לצורך אוכל נפש אבל וביום השביעי דהיינו יום כיפור שבתון הוא כל מלאכה לא תעשה אפילו צורך אוכל נפש אסור. (חנכות התורה)

למען ידעו זרותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים וגו' (כג, ג)

הנה רבים מקשים למה אנחנו עושים סוכות בתשרי כיון שהוא נגד היקף ענני כבוד היה ראוי לעשותו בניסן כי בניסן היה תחילת היקף עננים, אמנם י"ל לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העננים ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן, ומשה ירד ביום הכפורים וממחרת יום הכפורים ויקהל משה ויצא על מלאכת המשכן, וזה היה ב"א בתשרי, וכתוב (שמות לו, ג) והעם הביאו עוד נדבה בבוקר בבוקר עוד ב' ימים, הרי י"ג בתשרי, ובי"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשה את הזהב במנין ומשקל, ובחמשה עשר התחילו לעשות, ואז חזרו הענני כבוד ולכך אנו עושים סוכות ב"א בתשרי. (קול אליהם - להגר"א)

ויצא בן אשה ישראלית (כד, י)

וברש"י: "לגלג ואמר ביום השבת יערכנו דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום שמא פת צוננת של תשעה ימים בתמיה".

כתב בספר "אזנים לתורה" חובה על האדם לקיים את מצוות התורה כהלכתו וכמשפטו, בין אם מבין טעמו ובין אם לאו. על האדם להשריש בלבו שכאשר אינו מבין ומשיג איזו הנהגה מהנהגות השי"ת או איזו מצוה ממצוות התורה, אין זאת אלא מחמת קוצר ומיעוט המשיג, ולפיכך לא יפגום כהוא זה בקיומה בשלימות. ראייה לנו ממעשהו של המקלל. תחילת חטאו היתה בכך שלגלג על מצות לחם הפנים, לאחר שעניינו היה תמוה בעיניו, וסופו שקילל וידיף שם המפורש ששמע בסיני.

והנה אכן על פי הבנתו ראוי המלך לאכול פת חמה בכל יום ולא פת צוננת של תשעה ימים, ברם, לו היה מאמין שמשפטי ה' אמת צדקו יחדיו, וממתין שבוע ימים, היה נוכח לדעת כי לאחר שמונה ימים היתה עדיין הפת חמה, ואז היה ניצל מחטא חמור זה ומעונשו.

(טללי אורות)

ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים

במדרש רבה כתוב על פסוק זה: זהו שאמר הכתוב (תהלים יט) יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחיה דעת. תניא בא' בתקופת ניסן ובא' בתקופת תשרי היום והלילה שוין מכאן ואילך היום לווה מן הלילה והלילה מן היום ופורעין זה לזה בפיוסין הכל בלי שטר ובלוי גזר דין הוי יום ליום וגו' קודם כל, מה כתוב כאן?

אנחנו יודעים שהשנה מחולקת לארבע תקופות: תקופת תשרי, ניסן תמוז ותקופת טבת. בתשרי ובניסן היום והלילה שווין. בתקופת תמוז הוא היום הכי ארוך ובתקופת טבת הלילה הכי ארוך. על זה אומר המדרש שהחל מתקופת ניסן היום "לווה" מהלילה, כשהשיא הוא בתקופת תמוז, כך עד תקופת תשרי שאז משתווים היום והלילה והחל מתקופת תשרי הלילה "לווה" מהיום [או "מחזיר" את החוב ליום].

[במאמר מוסגר יתכן שרק אחד מהם לווה במשך חצי שנה ובחצי שנה הבאה הוא מחזיר את חובו ואולי זה תלוי במחלוקת אם בתשרי נברא העולם הרי שהלילה הוא הלווה בחורף ומחזיר את החוב בקיץ ואילו היום רק ה"מלווה" ואילו למ"ד בניסן נברא העולם הרי שהיום הוא הלווה והלילה הוא המלווה].

כמוכן שצריך להבין את הקשר בין מדרש זה אל הפסוק של "אמור אל הכהנים בני אהרן".

ונראה לבאר עפ"י הגמרא הידועה "הארון נושא את נושאו" דהיינו שכלפי חוץ נראה שהנושא הוא זה שמרים את הארון בעוד שהאמת היא שהארון הוא זה שמרים את הנושא.

כך גם בהחזקת התורה "עץ חיים היא למחזיקים בה. לא נאמר למחזיקים "אותה" אלא למחזיקים "בה" דהיינו אותם מחזיקי התורה הם אלו שנאחזים בתורה. כי התורה משפיע עליהם את החיים ואת הזכות ואת השפע.

וכך גם בשבת השבת נראית בבחינת "מקבל" צריך להבין את הכל אל השבת והאמת היא "מינייה מתברכין כל שיתא יומין" כי "היא" - בבחינת מקבל, אבל האמת שהיא "מקור הברכה" היא היא המשפיע את השפע לכל ימי השבוע.

כך גם אומרת הגמרא על תלמידי חכמים "אליכם אישים אקרא אמר רבי ברכיה אלו תלמידי חכמים שדומין לנשים ועושין גבורה כאנשים" שהתלמידי חכמים נראים כבחינת "מקבלים" שצריך רתמוך בהם אבל האמת היא שבזכותם קיים כל השפע בעולם "ועושין גבורה כאנשים" בבחינת זכר שמשפיע על השני.

ישנו סיפור על אברך שהמתין בתורו לקניה בחנות לפני חג הפסח, כמוכן שכל אחד עומד שם עם עגלה עמוסה לעיפה מכל טוב ארץ ישראל לקראת חג הסוכ. האברך שלנו היה אברך רציני שלא ביטל את זמנו ובעמדתו שם וממתין הקשיב באזניות לשיעור תורה.

לפניו בתור חיכתה אשה מבוגרת, כשאותה מבוגרת ראתה את האברך ניגשה איליו ושאלה אותו אם הוא רוצה להתחלף איתה בתור ושיעבור לפניו עם הקניות אבל בתנאי אחד, מה התנאי - שאל האברך, "אם תתן לי זכות של רבע שעה לימוד התורה - תוכל לקבל את תורי."

ענה לה האברך: "רבע שעה לימוד בשביל תור? בשום אופן. אמשוך להמתין בתורי."

אולי 10 דקות או 5 דקות כן תתן לי - שאלה הגברת.

אפילו לא דקה של לימוד התורה איני מוכן לתת בשביל תור בחנות. כלום. אמתין לתורי.

שואלת האשה: בכל זאת מה תתן לי, איזה זכות?

ענה לה האברך: באם אגיע מהר יותר הביתה, הרי שאוכל להתיישב ללמוד בישוב הדעת ובצורה איכותית יותר מאשר להאזין לשיעור באזניות, והזכות הזאת תהיה שלך לגמרי. [מבלי שאני "יתן" אותו...]

האשה הסכימה ונתנה לו את תורה.

האברך התפלא על עוז רצונה של האשה לזכות בלימוד התורה ועד שהמתין לזה שאחז באמצע החשבון בקופה שייסיים את החשבון, סנה אל האשה ושאל אותה מדוע כה חשוב לה לזכות בלימוד התורה.

האשה השיבה שבעלה הסתלק לפני כאחד עשר חודש מהעולם. "הייתי במשבר עמוק מאוד ולא הפסקתי לבכות" ומה שחזיק אותה היה שהבעל התגלה אליה בחלום מס' פעמים. והנה, לאחרונה שוב התגלה אלי - סיפרה האשה - ואמר לי שזו הפעם האחרונה שהוא מגיע ומכאן ואילך לא יגיע יותר שכן מסתיימים כעת 11 חודש והוא יכנס לגן עדן ללמוד תורה ואינו רוצה להפסיד אפילו דקה מהלימוד.

שאלתי אותו - ממשכה ומספרת - איך זה שכבר גמרת עם כל הדין וחשבון [ביודעה שבעלה לא היה תלמיד חכם...] ענה לה הבעל שאכן כשעמד לתת דין וחשבון בבי"ד של מעלה יצא פסק דינו לחובה אלא שאז הביאו הרבה ספרי תהילים שהיה נוהג לומר בימי חייו ואמרו בשם דוד המלך שלא יתכן שמי שהיה אומר תהילים בקביעות יקבל כזה גזר דין ובוזה התהפך דינו לטובה.

סיימה האשה ואמרה אברך "הבנתי" מכך שזכות לימוד התורה הוא חשוב מאוד מאוד בשמים שהרי בעלי לא מוכן להגיע יותר. לכן אני מחפשת לעצמי זכויות כאלו.

והנה, מי שיעמוד מהצד נראה בעיניו שהאשה היא זו שהעניקה לאותו אברך, בבחינת "משפיע" בעוד שהיא השכילה להבין שלתת לתלמוד תורה זוהי הזכות הגדולה ביותר ששייך והרי היא "מקבלת" הרבה יותר ממה שהיא נותנת.

עוד נקדים את פירושו המדהים של הגאון הצדיק הנודע רבי מאיר שפירא מלובלין על רש"י בפרשתנו "בני אהרן - ולא בנות אהרן" שהכהנים גם כן נראים בבחינת נקבה, בבחינת "מקבל" שהרי אין להם חלק ונחלה ורק חיים ממתנות הכהונה חלה

ותורמה וכו'. בא הכתוב בפרשתנו פרשת הכהנים ואומר "בני אהרן" ורש"י מסביר "ולא בנות אהרן" דהיינו שהכהנים הינם בבחינת זכר – משפיע "בני" אהרן ולא בבחינת "בנות" אהרן – בחינת "מקבל" כפי שזה נראה בעיני בשר ודם כי הכהנים בעבודתם משפיעים טובה וברכה לכל העולם כולו והם הם המשפיעים הגדולים ביותר נ" בני אהרן".

בזה יובן המדרש רבה הנ"ל. אמור אל הכהנים "בני אהרן" שכאן בעולם הזה יש הרבה דברים שנראים כמקבלים בעוד שהם המה הנותנים והמשפיעים, וכהוכחה לכך מביא את היום והלילה שבמהלך החורף נראה שהיום הוא המשפיע ונותן ללילה ורק עוברים כמה חודשים והכל מתהפך ונראה שרק הלילה היא המשפיע והנותנת מעצמה ליום. הנה לך שהמקבל והנותן בעולם הזה זה דבר שמשנתה שוב ושוב.

אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים.

כתב ה'דברי ישראל' ממאדו"ץ ז"ע שבדורות אחרונים נשתנו דרכי החינוך, כי בימים ראשונים היו מחנכים בדרך קשה עד מאד. כמו שכתב הגר"א באגרתו לבני ביתו שעל כל שקר של הילדים, יש להכותם מכות נמרצות. והח"ס קיבל סטירה בפניו מאביו רק משום שדיבר בדברי תורה עם זקנו מהרש"ך ונחלק עליו. והגה"ק רבי נתן אדלר ז"ע הבין שלא היה צריך להכותו על כך, ומאז לקחו מבית אביו לביתו. אבל בשאר העניינים היו מחנכים ביד קשה. ובש"ת כת"ס כתב שגם דרכי התוכחה נשתנו בדורות אחרונים, אף שבדרך הכלל זאת התורה לא תהא מוחלפת, אבל אהרן דבר אמר שם, מ"מ בדרכי החינוך והתוכחה נשתנו הדרכים בדורות האחרונים. וכן כמו כ"ק מהר"א מבעלזא ז"ע בלשון ומליצה, שבדורות הקודמים היה צריך הרבה לפלל חריף בקוגל, היום צריכים הרבה סוכר...

מאד חזק בין ההורים לילדיהם, שלא היו ההורים עסוקים ורדופים בפרנסתם, וגם היו לומדים תורה יחד עם הילד. ולכן היה הילד כ"כ בטוח שאביו אוהב אותו אהבת נפש, לכן אף שהאבא היה נותן 'שמאל דוחה' לא היה זה סותר את ה'ימין מקרבת'. אבל בימינו שהאבא רואה את הילד לכמה דקות, וזה עיקר חוט התקוה שמקשר ביניהם, אילו יתנהג באותם הרגעים בבחינת 'שמאל דוחה' נמצא שעדיין לא נבנה קשר אהבה בין האב לבנו. ואין שום היתר לשמאל דוחה' לפני 'ימין מקרבת', אם הילד יכיר את אביו רק מצעקות, איך יתפתח בלבו אהבה לתורה ומצוות.

במסכת נדרים דף ל"ז כתוב שאין לתמוד עם הילדים נושא חדש בתורה, ד'פינו אבוהו דינוקא למצווא דשבתא' וביאר הר"ן: 'שאבות התינוקות פונין למצווא שבת ומשתעשעין עם התינוקות ואם יקראו התינוקות לכתחילה יחושו לבטולם'. אם ילמדו דברים עמוקים לא ישתעשעו האבות עם בניהם בשבת, כי יחושו לביטולם, ולכן תקנו שלא ילמדו בשבת דבר חדש.

ובהערות הפני מנחם על הש"ס, צ"ן כאן לעיין בלשון המדרש באבות דרבי נתן שבמשך השבוע האדם טרוד על פרנסתו, ואימתי הוא מתרצה עם בניו, רק בשבת קודש.

ונמצאו למדי ששבת אינו של בעדק גרערה על הבנים, אם היה לו זמן להוכיחו בימות החול, יתרצה וישתעשע עמו בשבת. ואם לא היה לו זמן לצעוק ולהוכיחו בימות החול, בוודאי שאסור שהקשר היחיד שלו עם אביו, יהיה קבלת נזיפה.

ועפ"ז ביאר ה'דברי ישראל' הא דכתוב לשון 'אמור ואמרת', ולא דבר בלשון קשה, היות וכאן הוא המקור של החינוך 'להזהיר גדולים על הקטנים' יש להדגיש ענין זה שהחינוך יהיה באמירה רכה ולא בדיבור קשה. אע"פ שכתוב 'להזהיר', הזהרה משמע לשון קשה, כתוב לשון אמירה רכה, כי רק בדרך חיבה ולשון נחת ישיעו הדברים על הקטנים לטובה.

(הגרמ"י רייזמן)

ושמרת מצוותי ועשייתם אותם אני, ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל (כ"ב, ל"א-ל"ב)

הבה נלמד ונחזיר ללבנו את דברי חז"ל בגמ' יומא (פ"ו.) להבין ולהתבונן מהו קידוש השם:

"מי שקורא ושונה ומשמח ת"ח, ומשאו ומתנו באמונה, ודיבורו נחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, ראו פלוני שלמד תורה כמה נאים דרכיו וכמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ישראל אתה עבדי אשר בך אתפאר".

הנה אנחנו מורגלים במושג "קידוש השם" למסור נפש ולמות על קידוש השם. אולם כאן מלמדים אותנו חז"ל, שדבר ראשון חובתנו "לחיות על קידוש השם"!! וכן רח"ל בהיפוך כמו שחז"ל ממשיכים שם עיי"ש, זהו לחיות בחילול השם רח"ל. ומהו לחיות על קידוש השם?

הנה שמענו ולמדנו בגמרא זו שלושה יסודות. (א) שאפי' ה'בריות' הפשוטים שאינם ת"ח, מכירים ויודעים שיש הנהגת עדינות פנימית והנהגת אמת של בן תורה!!! וגם יודעים הם כולם ומכירים שיש הנהגת נימוסין של אדם רגיל.

ולכן גם הבריות מראות באצבע ואומרות - 'ראו' - שמייחסות את אצילות הנפש לכך ש"פלוני שלמד תורה כמה נאים דרכיו וכמה מתוקנים מעשיו", וזהו האמת שבן תורה וכלי שימוש ת"ח, אין ולא שייך "נאים דרכיו". אין ולא קיים "מתוקנים מעשיו", ואינו נמצא כלל!!

(ב) למדנו, שזהו עיקר הקידוש השם - להבחין, ושיבחינו כולם את הנקודה הזו קופא, שבלי תורה אין הנהגה ראויה גם בבנ"א לחבירות, שבשעה שרואים את הנהגה הראויה של בן תורה, מבחינים ולומדים מתוך כך שכל ה"יפת אלוקים ליפת" כל ההתייפות של הרחוקים מתורה המתפנים בהליכות נועם, אינו אלא מן השפה ולחוץ וכחול מאלוף, עד שרואה את העכבר...

ואשר זהו גופא מקדש את הקב"ה שנתן לנו את התורה, שדרכה ורק דרכה אנחנו נעשים בני אדם, והמתנהג כבן תורה, וכבן אדם אמיתי שמשתקף ממנו רוממות

האדם הנמצאת רק בבן תורה, מוכיח שתורתו של הקב"ה אמת, וחותרו של הקב"ה אמת, שרק דרך התורה בלבד ניתן להחיות חותם 'אדם' על הנבראים!! ורק זהו מקדש את השי"ת!!

הלאומיות והעדינות המזויפת - איננה קידוש ה'

ואילו כל המצפפים באימרות שונות, ובפרט כאשר לא מוצא חן בעיניהם ההנהגה של בני התורה ששונה ויוצאת דופן מעמי הארץ, ומיד נתלים ב"חילול השם" ואומרים "זה לא יפה שיאמרו כך וכך" וכדו"ה ריי"ז קידוש הלאומיות... וחילול השם!!

(ג) למדנו - שמי שלא מבין יסוד זה ועדיין סבור שאפשר להיות בנ"א ישר דרך ושכולו טוב והגינות, גם בלי כל שייכות ל"קורא ושונה ומשמח ת"ח", הרי ממילא מעיד על עצמו שאפי' בכלל ה"בריות" הפשוטות שמזכירים חז"ל, אינו נכלל! ואינו אלא בריה שפלה ומושפלת!...

הבריות מדקדקים בהתנהגות "הבן תורה"

וכך עלינו להתעורר ממילא בצד השני של חילול השם, שמנו חז"ל ואמרו במי שקורא ושונה וכו' ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו נחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לרבו שלמדו תורה וכו' ראו פלוני שלמד תורה כמה מגונים מעשיו כמה מקולקלים דרכיו.

שהבריות ועמי הארץ כאשר יראו בן תורה שמתנהג לא כשורה מיד יאשימו את הבן תורה שבו. וכי לא נפגשים המה במי שמתנהג לא כראוי גם אם לא למד תורה!?

אבל אם כן למד, אז דווקא התורה אשמה!... למה? כי מחפשים מומים בבני התורה! ומחפשים מומים בכל שומר תורה ומצוות, והכל לתת לעצמו תירוץ למה לא לקיים מצוות ולמה לא להיות בן תורה! -

ולכן עלינו להיזהר במשנה תוקף שלא ימצאו תירוץ להתרחק מהתורה והמצוות דרך הנהגה לא ראויה שלנו, וזהו החילול השם! כשגורם להתרחק מן התורה, בהיפוך מהקידוש השם שביארנו לעיל.

בן תורה יכול להיכשל בכפליים

ובתוך הבית מדרש פינמה נוכל להוסיף, ולהעמיס ברמיזה חז"ל, שבן תורה המקולקל במידות יכול ויראה גרוע ממי שאינו בן תורה, כי את הנימוסים החיצוניים פרק מעל צווארו, ואת עדינות התורה לא לבש. וע"כ נראה גרוע שבעתיים ברמיסת פיו כחץ מקשת לכל דבר וענין.

"כי כיון שלמד אדם תורה נכנסה בו ערמומיות" ומנצל אותה לרעה בבחינת ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו שאותה לכל הפחות וקברים ואינה מדיפה ריח לכל עובר ושב. ה' ישמרנו.

נסיים את הדברים בשתי מעשיות, על "כמה נאים דרכיו" שקיים רק אצל גדולי התורה, כאמור:

הגאון ר' שלמה היימן זצוק"ל, שהיה מגדולי תלמידי ר' ברוך בער זצוק"ל, נפטר צעיר לימים כבן חמישים שנה, והוא עירי ללא בנים, ובימי "השבעה" לא היה את מי לנחם כי אם את אשתו הרבנית, בלבד.

תלמידיו הרבים קיימו מנינים כסידרם בביתו בזמן השבעה, והיו אח"כ מנחמים את הרבנית והולכים לדרכם.

פעם אחת, לאחר התפילה עת ישבו התלמידים בדומיה, נכנסה הרבנית מהחדר הפנימי, נעמדה בפתח וביקשה את רשות הדיבור, וכה אמרה: אתם שומעתם מבעלי הגדול שיעורים רבים בגמרא ובהלכה, כעת שמעו נא ממני שיעור במידות! אותו תלמדו ממה שאספר לכם על בעלי ר' שלמה ע"ה מתוך חייו האישיים שחי עמי. כולם כרו אוזנם כאפרכסת, והרבנית המשיכה ואמרה: דעו לכם, כי בעלי ז"ל, חי איתי כעשרים ושש שנים ובלא בנים, כפי שאפשר להבין מאליו, הרי בדרך הטבע, שבכזה מצב שאין לבני הזוג ילדים, נוצרים חיכוכים ונערמות טענות בלב וכו' וכמוכן שהמצב רוח בבית ירוד ואפולולי, מה שגורם לכך שהכבוד ההדדי, לא שלם.

נאים דרכיו

ועתה, מעידה אני על בעלי ז"ל, שבכל העשרים ושש שנים, עד יומו האחרון, ועד רגע הפטירה, לא שמעתי ממנו ולו מילה אחת שיכולה היתה להתפרש כאילו ישנה איזה תרעומת או איזה תביעה כלפיי, והשלום והשלחה, הכבוד והאחווה, שררו בינינו כל חיינו, כמו בשנה הראשונה לנישואינו!!

מתוקנים מעשיו

ועוד יתרה מזאת, שהיו פעמים שכאשר הייתי ממחרת לצאת, ולפיכך לא הייתי מכינה בשבילו ארוחת ערב, לא די שלא הקפיד, אלא שכאשר הייתי שבה הביתה, היו מוכנים על השולחן שתי חתיכות עוגה, לצידם היו ערוכים שני כוסות עם קפה, והקומקום אף הוא היה חם, מוכן למזיגה. הכל ערוך ומסודר בשבילי!!

הנה שמעתם ממני, שיעור במידות ממנו! סיימה הרבנית את דבריה. וכפי ששמעתי את כל זה מהגה"צ ר' משה אהרן שטרן זצ"ל שהיה נמנה על תלמידיו. הנה ראינו "כמה נאים דרכיו וכמה מתוקנים מעשיו" עליו אפשר להראות באצבע ולראות בעין פשוטה, שאין אלא תוצאה של "ראו פלוני שלמד תורה" שרק מתוכה שייך לעלות לדרגה כזו של מתוקנים מעשיו! שכן כולנו יודעים שאצל הלו הרחוקים מתורה וקרובים לחיכוכים בחוצות, במקרים כמו אלו, בבית פינמה אין שקט ושלום, ואין כוס קפה עם עוגה...

גם השפחה מכירה בעדינות הת"ח

וכעת נראה עוד, איך שלא רק לאחר מעשה אפשר לראות בבירור את הקשר שבין תורה למידות, אלא שגם קודם מעשה, יכולים יודעים אפי' ה"בריות" הפשוטות, שאצל גדולי התורה, אפשר לדעת ולצפות מלכתחילה את התנהגותם המרוממת, ולחזות מראש את תגובתם השונה מכל אדם! ולהערים עליהם בהתאם לכך!!!

הבה ונראה מעשה פלא ממש.

היה זה אצל ר' איצל פטרבורג זצ"ל, כפי שסיפר לי ר' שמחה באקשט, בשם אביו הגה"צ ר' אהרן באקשט זצ"ל, שסיפר לו על הזדמנות אחת בה נתארח בביתו של ר' איצל זצ"ל, והרבנית - אשתו של ר' איצל - חולה היתה ושכבה במיטתה ולא יכלה לקום ולכבד את האורח.

בשל כך הביאה הרבנית אשה אחת, שתבשל במקומה ותגיש ותכבד את בעלה ואת האורח הנכבד, כשהיא שוכבת במיטתה ונותנת משם את ההוראות המפורטות למבשלת.

והנה בעודי שוהה מעט בבית קודם הסעודה, שומע אני - מספר ר' אהרן, איך שהרבנית מדריכה את האשה בפירוט, איזה דגים ואיזה בשר, ואיך להכין, ומפרטת היכן נמצא כל דבר. וקוואימה - תעריכי הכל בטוב טעם וברוח לב כמו "יום טוב", לכבוד האורח.

לאחר שנטלנו ידיים, אני ור' איצל. הרבנית לא נחה ועמדה על המשמר וצעקה ממיטתה לאשה, נתת כבר את הדגים? והיא משיבה "כן", כשהוונה בפועל היתה שנתנה את כל הדגים שבישלה לתוך הסל שהכינה מראש לעצמה... "כעת תגישו את הבשר" צועקת הרבנית. - "בסדר" משיבה האישה ושוב הסל המיועד פער את פיו ובעל הכל בשקט ובדומייה...

כך התנהלה לה "סעודה הדשנה" שהכינה הגברת לעצמה, ואילו לנו, לא הגישה אלא חתיכה קטנה של כבד וקצת מרק וחסל...

והכל לאור היום ולעין כל, ממשיך ר' אהרן ומטעים את מה שראה והרגיש, שההסל לכל ההתנהגות הזו נבעה מתוך כך, שברור היה לה שני דברים פשוטים, הראשון, שהרבנית לא יכלה לקום, והשני שר' איצל לא יפצה פה לא בהווה ולא בעתיד!!

לכן עשתה את כל מה שעשתה, ללא חת וללא מורא, ללא כל חשש וללא כל בוש, הרבנית אומרת תני את זה ואת זה, והיא משיבה, כן כן... והכל נערם בפנית החדר ונלקח לביתה, אוכל כיד המלך...

כנראה איפה שאשה זו היתה רגילה, כמו הגר בבית אברהם שראתה מלאכים, כך גם היא היתה רגילה לראות מלאכים - מאן מלכי רבנן - בדמותו של ר' איצלה בלאזר זצוק"ל, ומשלמדה והכירה את ר' איצל, כבר ידעה יפה מאיתנו את הפשט "במה הבריות אומרות עליו"... כאשר היא כמשרתת שפילה, מהווה את הדוגמא הנאותה לענין זה.

ואם יש עדיין מאן דהוא שחושב למצא "נאים דרכיו ומתוקנים מעשיו" מחוץ לכותלי בית המדרש, ילך נא אצל המשרתת של ר' איצל לשמוע קצת מוסר... !!!... ואנן נענה אבתריה, ראתה שפחה על ר' איצל, מה שלא רואים 'העדינים והמעודנים הלאומיים בה'שכלתם'... (לב שלום)

ביום השבת ביום השבת יעדכנו לפני ה' תמיד (כד ח)

בספר משנת חכמים למהר"ם חאגיז (אות י"ב) מסופר מעשה שהיה בזמן האר"י ז"ל: אחד מהאנוסים שבא מפורטוגל לגליל העליון והתיישב בצפת, שמע דרשה של הרב על לחם הפנים שהקריבו בבית המקדש מדי שבת בשבתו, אותו רב נאנח בדרשתו ואמר מתוך צער, שעכשיו בעוונותינו הרבים אין לנו בית המקדש, ולא מקריבים את לחם הפנים.

אותו אנוס, שלא למד תורה, אך היה מאוד תמים באמונתו, שמע את הדבר הלך בתום לב לביתו, ואמר לאשתו שבכל יום שיש לי תכין לו ב' ככרות לחם מנופה ב"ג נפות, הוא ביקש ממנה שתלוש את הלחם בטהרה, ותאפה אותו הטיב בתנור שבבית, מפני שרצונו להקריב את הלחם לפני היכל ה', אולי יקבל ה' את הלחם שהוא עורך לפניו. אשתו אפתה לו ב' ככרות, ובכל יום שיש לי עומד לפני היכל ה' הארון קודש שבבית הכנסת, ומתפלל ומתחנן לפני ה' שיקבלם ברצון, והיה מניח את שני הכיכרות בארון קודש, והולך לו.

השמש, היה בא בכל יום שיש לי לסדר את בית הכנסת, והיה מוצא בארון קודש ב' כיכרות, היה לוקחם בלי לדרוש ולחקור מהיכן באו, ומי הביאם. בשעת מעריב בליל שבת היה רץ אותו איש אל הארון קודש, וכיון שלא היה מוצא את הכיכרות, היה שמח שמחה רבה בלבו, והולך ואומר לאשתו, השבח וההודאה לקל יתברך, שכבר קיבל את הלחם, וחזיק אותה שתיהוה בעשייתם בשבועות הבאים וכך נמשך הדבר תקופה מסויימת.

באחד מימי שיש, שהה הרב שדרש את הדרשה על לחם הפנים, בבית הכנסת, והנה האיש ההוא בא כמנהגו, עם הכיכרות, וקרב אל ארון הקודש, והתחיל לסדר דבריו ותחונותיו מבלי להרגיש שהרב נמצא בבית הכנסת, מרוב ההתלהבות והשמחה שהיו לו בעת שהיה מביא דורון זה לפני המקום, לא שם לב כלל לדבר אחר.

הרב חרה לו מאוד על דבריו של אותו האיש, קרא לו וגער בו, ויאמר לו, שוטה! וכי ה' אוכל ושותה?! ודאי השמש לוקח את הכיכרות, ואתה סבור שה' הוא המקבל! הרב המשיך באמירת דברי מוסר באזני האיש, עד שבא השמש כמנהגו לקחת את הככרות, ואכן התברר שהשמש הוא שהיה לוקחם תמיד, והאיש, כששמע את הדברים, התחיל לבכות ואמר לרב שימחול לו, כי הוא טעה בדרשתו, שהוא חשב לעשות מצוה, ולפי דבריו לא עשה אלא עבירה.

מיד לאחר מכן הגיע לרב שליח מיוחד מהאר"י ז"ל, ואמר לו: לך לביתך וצו לביתך, כי מחור, בעת שהיה לך לדרוש, מות תמות! הרב נבהל על השמועה, והלך אל האר"י שגייד לו מה פשעו ומה חטאתו, והשיב לו האר"י, שמעתי שעונך הוא שביטלת נחת רוח שהיה לו לקב"ה, שמיום שחרב ביהמ"ק לא היה נחת רוח לפני ה' כאותה שעה שהאנוס הזה היה מביא את שני הלחם בתמימות לבו, ומניחם לפני היכלו, וסבור היה שה' קיבלם ממנו. ומפני שביטלת אותו מלהביאם, נגזרה עליך מיתה בלי שום פתח הצלה לפניך. והלך הרב ויצו לביתו, ואכן ביום שבת קודש, בשעה שהיה לו לדרוש, נפטר לבית עולמו.

בצאתה מן הישיבה בא למולה יהודי ישיש בעל הדרת פנים נדירה, כשזקן צח כשלג יורד על פי מדותיו ובירכה לשלום, הפתעה האשה מהסברת הפנים הלבבית של הזקן הבלתי מוכר לה, הפתעה גדלה שבעתיים בעת שהזקן התקרב אליה ונכנס איתה בשיחה תוך התעניינות במצבה ובמצב בנותיה.

נאנחה האשה קשות ושטחה לפניו את גורלה ואת נפילתה מאיגרה רמה לבירא עמיקתה, עד שאין לה האמצעים ההכרחיים להשיא את בנותיה הבוגרות. מהו הסכום המשווע הדרוש לך? שאל הזקן, אמרה האשה סכום מסויים, שלף הזקן גליון נייר ורשם הוראה לבנק המקומי לשלם לאשה את הסכום שנקבה, אולם בטרם שם את חתימתו, הוא הביע עמלתו שהיות ומדובר בסכום רציני מאוד, רצוי שתהא חתימתו בנוכחות עדים, עלתה האשה ובקשה משני בחורים להלוות אליה, וחתם את חתימתו למזכרת ולדוגמא.

הלכה האשה למחרת בבוקר לבנק, כשבחן פקיד הבנק את ההמחאה הוא הביט באשה במבט תוהה, מסתכל פעם פעמים וכולו נבוך ומשתאה, תוך הבעת מבוכה ביקש מהאשה להמתין, והוא נכנס עם ההמחאה למנהל הבנק, כשראה המנהל את ההמחאה נפל מכסאו והתעלף...

בבנק קמה מהומה, הפקידים ששמעו על המתרחש, הכניסו את האשה לחדר צדדי והפקידו עליה שומר לבל תתחמק, תוך חשד ישיש כאן ענין עם מעשה מרמה, אחרי ששבה רוחו של המנהל הוא ביקש לראות את האשה שהגישה את ההמחאה, שאלה המנהל אימתי וכיצד קיבלה את ההמחאה, אמרה האשה רק אתמול קבלתי אותו מיהודי שביצע קבלת הדרת פנים, וישנם אפילו שני בחורים שהם עדים לדבר. הורה המנהל להביא לפניו את תמונת דיוקנו של אביו המנוח, וכשהוצגה התמונה בפני האשה, הצביעה ללא היסוס עליו כעל האישי שנתן לה את ההמחאה.

ציוה המנהל לפרוע את ההמחאה. ולאחר שהלכה סיפר המנהל לנוכחים את פשר הפרשה המוזרה, האישי שמסר את ההמחאה לאשה, אינו אלא אביו שהלך לעולמו לפני עשר שנים. בלילה הקודם, הופיע אביו בחלום, ואמר לו בזה הלשון: דע לך שמאז שסרת מדרך הישרה, והתחתנת עם אשה נכרית, והפסקת לשמור את הקדיש, לא אומרים קדיש אחרי, וזכותי עמדה לי שהקדיש הזה שאמרתי בישיבה לפי פולדת האשה גרם לי עליוי ונחת רוח לנשמת. אשה זו תופיע מחר בבוקר בבנק שלך עם ההמחאה שמסרתי לה לכיסוי הוצאות נשואי שתי בנותיה. קמתי בבוקר נפעם מהחלום, ספרתי לאשתי שלעגה לכל הענין, אולם משהופיעה האשה עם ההמחאה, נתאמת לי שאכן החלום אמת היה.

סיים מורנו רבי יוסף חיים זוננפלד את סיפורו ואמר: מי היו שני הבחורים? אני וחברי רבי יהודה גרינוולד (אב"ד דסטמאר), האישי נהיה לבעל תשובה, אשתו התגיירה כדון, וזכו להקים בית נאמן בישראל.

אוצרות התורה

ובקצרכם את קצירי ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם (כג, כב)

מספרת הגמרא {מסכת עבודה זרה יז, א} - תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון אחד מעשרה הרוגי מלכות לבקרו. אמר לו חנינא אחי אי אתה יודע שאומה זו הרומאים מן השמיים המליכוה? שהרי חרביה את ביתו של הקב"ה ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת וזאת ראיה ברורה שאין היא אלא שליח לפורענות מן השמיים. ואני שמעתי עליך שלמרות כל זאת אתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וספר תורה מונח לך בחיקך מדוע אתה מסכן את נפשך? אמר לו ר' חנינא לר' יוסי: מן השמיים ירחמו. אמר לו ר' יוסי לר' חנינא אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמיים ירחמו! תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר התורה באש האיל וכך אתה מתגרה בהם! אמר לו ר' חנינא לר' יוסי: רבי מה אני לחיי העולם הבא האם יש לי חלק בהם? אמר לו ר' יוסי כלום האם מעשה טוב (של נסיון) בא לידך? אמר לו ר' חנינא: מעות של סעודת פורים שלי נתחלפו לי פעם במעות של צדקה שחשבתי בטעות שהמעות שהנחתי לסעודת פורים היו מעות של צדקה וחלקתים לעניים ולא חזרתי ונפרעתי מארנק הצדקה אף לאחר שהתרבר לי שטעיתי: ר' חנינא בן תרדיון היה גזבר צדקה {עמוד קודם, מדברת על זה הגמרא}. היה לו כיס בצד, ששם היתה לו 'קופת העיר' - הצדקות שהיה צריך לחלק בפורים. באותו בוקר, הוא הלך לכספומט, משך 2000 ₪ ושם בארנקו. בצהריים הגיעו עשרים עניים ליטול את הצדקה, ונתן לכל אחד מהם 100 ₪. הוא חוזר הביתה ופתאום: 'אויש, במקום לתת מהכיס שלי הצדקה, נתתי מהכיס שלי 2000 ₪ - נו, מה הבעיה?! אם אתה יודע שהוצאת מהכספומט 2000 ₪, קח מהכיס שלי הצדקה ושים בכיס שלך - תבצע העברה מכיס לכיס!... אלא, אמר ר' חנינא בן תרדיון לעצמו: 'אם הקב"ה סיבב שאוציא מהכיס שלי 2000 ₪, אז הקב"ה רצה שהכסף הזה ילך לצדקה, ואם ככה, אני לא גובה את הכסף!..."

אמר לו ר' יוסי לר' חנינא: אם כן היית מוכן לוותר על ממונך, מחללקך בתורה יהי חלקי ומגורלך במעשים טובים יהי גורלי.

שואל הספר מאיר דרך - והדבר מפליא לכאורה, כיצד עולה על הדעת, שרבי יוסי בן קיסמא, שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים במסירות נפש ממש, לא יהיה לו חלק לעולם הבא, עד ששומעים את "מעשה בא לידו", ורק אחרי ששומעים שמעשה בא לידו, שנתחלפו לו מעות של פורים במעות צדקה וחילקם לעניים, אז יודעים שהוא בן העולם הבא, ומה העדיפות של מעשה זה על פני מסירות נפשו להקהיל קהילות ברבים כדי ללמוד תורה?

אומר הרמב"ם {סוד נורא {פירוש המשניות סוף מכות} - ר' חנינא בן עקשיא אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל וכו'. מעקרי האמונה בתורה כי כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים, אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך הנה זכה בה לחיי העולם הבא,

ועל זה אמר רבי חנינא כי המצוות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מכוונתה ושלמותה ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה, וממה שיורה על העיקר הזה מה ששאל ר' חנינא בן תרדיון מה אני לחיי עוה"ב, והשיבו המשיב כלום בא מעשה לידך, כלומר נזדמן לך לעשות מצוה כהוגן השיבו כי נזדמנה לו מצוות צדקה על דרך שלמות ככל מה שאפשר וזכה לחיי העוה"ב וכו'.

מדברי הרמב"ם נמצאנו למדים, שרוב המצוות שעושה האדם הן 'נגועות' - הוא קונה אתרוג כדי שכולם יראו; הוא נותן צדקה, כדי שכולם יצאלו - כל מצוה ומצוה יש בה סרח כלשהו; יכל אדם לחיות שבעים שנה בארץ הקודש ולא לקיים מצוה אחת נקיה - כי "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" - נתן לנו שבעים שנות חיים עם תרי"ג מצוות - אולי נצא עם מצוה אחת נקיה, בלי שום סרח של מחשבה זרה!

אומר הספר מאיר דרך - וביאור דברי הרמב"ם הוא, שלמרות שהזכות של מקהיל קהילות ברבים היא עצומה, אבל סוף כל סוף יתכן שנתערב בה איזה שמץ דק מן הדק של מחשבה עצמית (כי זה נעשה ברבים), ועל כן יתכן שדווקא המעשה עם מעות צדקה שנעשה בצנעה ובלי שיוודע לאחרים על כך, הוא המזכה לעולם הבא!

רבוני, מאוד קשה לקיים מצוה אחת נקיה. אבל יש מצוה אחת שהיא נקיה במאת האחוזים - מצוות 'לקט שכחה ופאה'! - איך? מצוות 'שכחה' - ודאי נקיה; מתי אתה מקיים את המצוה? שכחת! - אם שכחת, אתה לא יכל להגיד: "אני עושה את זה לשם כבוד" - איזה כבוד בדיוק, שיש לך אלצהיימר!?! ...

מצוות 'לקט ופאה' - יכולה להיות נקיה, אם מקיימים אותה כראוי; אם בעל השדה משאיר לקט ופאה והולך משם - הוא לא יודע איזה עניים באים לשדה; הוא חוזר בחזרה לאחר שלשה ימים, ורואה שהכל חתוך עד למטה - זאת מצוה נקיה - הוא לא יודע למי הוא נתן; הוא לא יודע מי לקח!

יכל להיות שבמצוות צדקה, הדבר לא יהיה נקי במאת האחוזים; אדם שם צדקה ב'קופת העיר' ורושם: "לרפואת יחזקאל בן דבורה ושמואל בן מנשה ושלמה בן משה" - נא למשוך את החבילה לרבים; אם הוא ביקש שימסרו את זה לרבים יש לו אישור טובת הנהא מזה; ואם הוא מבקש קבלה - יש לו החזר של 30%; וחוז' מזה, אם הוא נותן 2000 שקל, הדבר יתפרסם בקרב הציבור, אז אחת תגיד לשניה "את יודעת שהוא נותן כל שבוע 2000 שקל!?!", וככה כל השכונה תדע מזה. אבל, אם הוא הולך לאחת הקופות ושם 2000 דולר - במצב כזה, אף אחד לא ידע מי שם ומתי - יכל להיות, שזאת תהיה מצוה נקיה לא פחות ממצוות 'לקט שכחה ופאה'.

בספר מלכים א' {פרק ה} שולח שלמה המלך שליח, לחירם מלך צור ומבקש ממנו עזרה בבניית בית המקדש:

אומר הנביא: {שם טז} וישלח שלמה אל חירם לאמר: {יז} אתה ידעת את דוד אבי כי לא יכל לבנות בית לשם ה' אלהיו מפני המלחמה אשר סבבהו עד תת ה' אתם תחת כפות רגלי.

לפי פשט הדברים נראה, כי כל הסיבה שלא בנה דוד המלך את בית המקדש, משום שהיה טרוד כל היום במלחמות.

נשאלת השאלה - האם לא יכל דוד המלך למנות מישהו תחתיו, שיבנה את בית המקדש?!

ממשיך הנביא ואומר; אמר שלמה לחירם: {יח} ועתה הניח ה' אלקי לי מסביב אין שטן ואין פגע רע; {יט} והנני אמר לבנות בית לשם ה' אלקי כאשר דבר ה' אל דוד אבי לאמר בנך אשר אתן תחתיו על כסאך הוא יבנה הבית לשמי. בני המלכה"ם, ומבאר מדוע לא זכה דוד המלך לבנות את בית המקדש, ורק שלמה בנו זכה לכך:

כותב המלבי"ם {מ"א ה, יז} - כי באשר עיקר המצוה הזאת אינה הבנין עצמו, רק אם יבנו הבית יהיה לשם ה' בלבד, מבלי שום פניה חיצונית שיוכונו להשיג על ידו איזה כבוד או תועלת לעצמם, וכמו שדייק פה ש"ש ג' פעמים 'לשם ה' אלקיו', 'לשם ה' אלקי', 'לשמי', וידוע שקשה מאד על טבע האדם לעשות דבר שמצפה ממנו ריוח גדול ותועלת, ולא יפנה כלל להנאת עצמו רק יעשהו לשם ה', וכבר הובטח דוד ע"י נתן שע"י בנין הבית ימצאו מנוחה מן האויבים, כמ"ש בברכות {דף ז:} כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו, שנאמר {ש"ב ז, י} ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתי ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה. ע"כ. שהבטיח לו שאחרי שיבנה הבית ימצאו מנוחה מאויביהם, וא"כ היה נמנע שיבנה דוד הבית בכוונה נקיה לשם ה' בלבד, באשר היה מצפה ג"כ התועלת שימצא ממנו לנוח מאויביו סביב שתו עליו כל היום. רק שלמה, שבלא זה היה שלום בימיו, והובטח ע"י נתן שיהיה איש מנוחה, היה נקל לו לבנות הבית בכוונה שלמה מיוחדת לשם ה' מבלי שום פניה חיצונית, וז"ש "אתה ידעת את דוד אבי כי לא יכל לבנות בית לשם ה' אלקיו", ו"ל שלא היה יכול לבנותו בכוונה לשם ה' בלבד מבלי פניה חיצונית, מפני המלחמות אשר סבבוהו, והיה עולה בלבו בהכרח ג"כ תועלת עצמו, שבונה הבית מפני המלחמה, למצוא מנוחה מאויביו.

אם ככה, נוכל כעת להבין:

אמר רבי אבדימי ברבי יוסף, מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים, פסח ועצרת מכאן, וראש השנה ויום הכפורים וחג מכאן, ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי, מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו!

נשאלת השאלה - למה? כי המקיים מצוות 'לקט שכחה ופאה' - מקיים מצוה נקיה; אין לו מזה שום טובת הנהא!

לכן, אומר לנו רבי אבדימי ברבי יוסף, שהמצוה הזאת נכנסה דוקא באמצע – בין שבועות לראש השנה – למה?! כי לעתיד לבוא שיגיע המשיח, נקבל בחזרה שני רגלים חדשים – י"ז בתמוז ותשעה באב! בזכות מה נקבל אותם??? בזכות שנעשה מצוות נקיות לשם שמים, כמו מצות 'לקט שכחה ופאה'!

אומר המגלה עמוקות – אומר לנו הקב"ה: בשבת פרשת אמור, כאשר תעלה לתורה ב'פרשת המועדים' ותגיע למצות 'לקט שכחה ופאה' – תזכור היטב, שגם אני קיימתי ב'שדה שלי' מצות פאה – הוא הכותל המערבי! – ואז תכוון " כן ה' אלקיני ואלקי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום " – אותם מועדים, שלעתיד לבוא, יהיו ב'י"ז בתמוז ותשעה באב!" (הגר"ב רזונבלום)

ונקדשתי בתוך בני ישראל (כב, לב)

כתב בספר 'מקדשי השם' שכתב הווייצנער רב שהיה שם במחנות השמד, ובזה נבין איך כל אלו המחנות הם קדושים אמיניים. הוא מתאר שם מה שהיה שם בראש השנה האחרון שלהם, בערב ראש השנה קיבצו את כל הנערים פחות מגיל שמונה עשרה למקום אחד, והגוי הרשע מנגלה ימ"ש תקע יתד ומקל באדמה, והיה המקל כצורת אות ד', ובאו כל הנערים מתחת לזה המקל, וכל מי שלא הגיע בגבהו לראש המקל, שלח אותו הרשע לצד השני, וסגרו אותם במקום מיוחד, וידעו כולם שהם הולכים לשריפה רח"ל. והיו בחורים שניסו להתרומם להגיע בראשם אל המקל, והרשע המרושע הרג אותם שם במקום, ימ"ש וזכרו.

לאחר שעשה הרשע את הסלקציה הנ"ל, אסף אלף שש מאות ילדים במקום המיוחד, וההורים שלהם הסתובבו בפחד גדול, וניסו לעשות השתדלות איך להציל את בניהם, והמקום היה מסובב עם קאפו ושומרים, וידעו שאם הם מוציאים אחד מהם, צריך להחזיר בחור אחר, כי המספרים היו צריכים להתאים כפי סדרם של הידייטשן ימ"ש, ומעט מהם נתנו להם שוחד להציל את בניהם והחליפו אחר במקומם.

מספר הווייצנער רב, בראש השנה בבוקר, ניגש אלי יהודי תמים, עשיר, אויבערלענדער, ושאל אותו כדברים האלה, יש לי בן יחיד שהוא סגור במקום המיוחד של הנידונים לשריפה, ויש תחת ידי הון רב לתת שוחד ולהציל את בני משם, אך בטוח אני, שאז יכניסו בחור אחר במקומו. אנה ממכם, תפסקו לי הלכה למעשה האם מותר אני להציל את בני באופן כזה, מה שיאמר הרב, אעשה. עניתי לו ברעדה, איך אפסוק בדיני נפשות, אין כאן סנהדרין, איני יכול לפסוק לך. כי אם היו הרשעים מוציאים את בנך ואח"כ מכניסים אחר, היה מקום לדון, אך כיון שנתנו הרשעים קודם להכניס אחר ואח"כ לשחרר את הפדוי, א"כ ממילא אין לי היתר לך.

היהודי התחיל לבכות מאד ואמר, ברצוני שהרב יפסוק לי, מותר או אסור. ולא עניתי לו.

כיון שראה שאיני עונה לו תשובה. אמר האיש: אם אין הרב יכול להתיר לי להציל את בני, הרי שמצד ההלכה אסור לי לעשות כך. אמרתי לו, רבי יהודי, לא פסקתי לך דבר, לא הן ולא לאו, עשה כרצונך כאילו לא שאלת אותי כלל.

היהודי ענה לי כדברים האלה: 'רבי, אני עשיתי את שלי, מה שהתורה מחייבת אותי לעשות, שאלתי רב, אין כאן רב אחר במקום הזה. וכיון שאין אתם יכולים להתיר לי, הרי הוא סימן שאין בטוח לכם שמותר ע"פ הלכה, כי אם היה הדבר מותר, הייתם בוודאי מתיירים לי תיכף, וכיון שלא התרתם לי, הרי זה אצלי כפסק דין שאסור לי ע"פ הלכה, זה מספיק בשבילי. ממילא ישרף בני יחיד ע"פ התורה, והרי מקבל את הדין באהבה, ואיני עושה שום השתדלות להציל את בני, כי זהו רצון התורה'.

אין לנו שום השגה במעלת יהודי פשוט זה, נכדו של אברהם אבינו, הרי זה הרבה יותר מעקדת יצחק ששם דיבר הקב"ה עם אברהם אבינו, כאן אין הקב"ה מדבר עם יהודי זה, אדרבה מקבלים סטירות לחי מכל צד, ויש לו שאלה ע"פ הלכה אם מותר לו להציל בנו יחידו, והוא שואל ע"פ הלכה, אם בנו נשרף ע"פ הלכה הוא רגוע. והרב אומר לו, לא פסקתי לך, והוא מתעקש ולוקח את זה כפסק הלכה.

הרי היהודי הזה קידש שם שמים בחייו, באופן שאין לשער ולתאר. עוד מספר הווייצנער רב שהיה לו שופר, והלך במסירות נפש לתקוע שלושים קולות מבאראק לבאראק, ובעל המקרא היה רבי יהושע פליישמן הי"ד, ואלו ה 1600 בחורים שהיו שמונים במקום המיוחד, התחילו לצעוק רבי רבי יבא נא אלינו לתקוע בשופר, ללכת לשם היה סכנה, כי הקאפוט לא נתנו להכנס לשם, והוצרכו לתת להם שוחד רב, [יש לדון איזה שוחד נתן, אם התירו מוקצה מעות או נתנו שעונים של זהב] וכבר היה מאד מאוחר, שכבר היה רבע שעה לפני הזמן הנקוב של הרוצחים לשלוח את הבחורים לשריפה. ואמרת, יעבור עלי מה, ונתתי שוחד וקבלתי רשות להכנס לתקוע להם בשופר.

נכנסתי לשם, והם דרשו ממני לומר דרשה לפני תקיעת שופר כמנהג ישראל. ודרשתי להם בענין 'גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי', ואפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם לא ימנע עצמו מן הרחמים. אך בתוך דברי קם אחד מהבחורים וצוץ בקול גדול ונורא 'הרב מחזק אותנו בענין תורה לרחמים, אך אני אומר לכם, אני יכולים לקוות להכי טוב, אך להיות מוכן להכי גרוע, ולמען השם, אחי היקרים, הבה לא נשכח ברגע אחרון לצעוק בכונה שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ופתחו 1600 בחורים את פיהם וצעקו בקול שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. אח"כ תקעתי להם ל' תקיעות. ולאחר כמה דקות הובילו אותם לשריפה.

קידוש השם כזה הוא מש"כ הרמב"ם שהאדם מקדש שמו יתברך לא לסיבה מן הסיבות, גם במצב שהקב"ה נותן לקטב מירי וגו' נורא על בניו ההורים, זהו

קידוש השם שלא היה בשום דור, רק זה הדור זכה לקדש שמו יתברך הרבה יותר ממה שמקדישים שמו במרום, ה' ינקום נמם.

(הגרמ"י רייזמן)

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה" (כג, טו).

בכל מצוות התורה, מלבד עצם החיוב של קיום המצוה, ישנן טעמי המצוות, הבנות פנימיות וסודות נשגבים, עומק בתוך עומק, פנים בתוך פנים. אולם, בטעם של כל מצוה ישנו גם חלק של פשט. למשל: במצות תקיעת שופר כותב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ג): "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם". זהו רמז בדרך הפשט, וכפי הפשט במצוות שופר. גם במצוות אכילת מצה מצינו טעם בדרך הפשט, וכפי שניסח זאת בעל ההגדה: "מצה זו שאנו אוכלין על שום מה..." וכך בכל המצוות כולן.

מצות ספירת העומר היא לכאורה חידה סתומה. התורה מצוה עלינו לספור שבעה שבועות, ובכל שבוע שבעה ימים. אולם, מה סופרים ואיך סופרים? וכאשר סופרים ימים, האם ימים אלו הם ימים טובים או ימים רעים? כי יום, מעצם מהותו, הוא כלי שאפשר להכניס בו את הכל [גם אותו יום שבו נולד עמלק היה יום]. כמו כן, מהו הענין בשבעה שבועות שבע פעמים? ומזה משמעות הסכום הכולל של הימים והשבועות?

גם כאן ננסה לבאר את הרמז הפשוט שבדברים לפי הבנתנו.

בספר החינוך (מצוה שו) כתב: "משרשי המצוה על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל... והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסניני ויקיימוה... שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם. וענין גדול הוא להם, יותר מן החירות מעבדות... ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, 'כעבד ישאף צל' (איוב ז, ב) וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונים לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונים כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן" ... עכ"ל.

הקושיא מפורסמת, הרי כשסופרים לקראת דבר שמצפים לו סופרים את הימים שנותרו ולא את הימים שכבר חלפו עברו. ולמשל, ילד לפני בר מצוה יספור וימנה: כך וכך ימים נותרו לי עד לבר מצוה. כך גם לפי דברי החינוך, לכאורה היו צריכים להתחיל במנין ארבעים ותשע יום כנגד ארבעים ותשעת הימים שנותרו עד קבלת התורה, ואחר כך ארבעים ושמונה, וכך הלאה!

כדי ליישב קושיא זו נקדים דברים שהם מרן רבי אהרן קוטלר זצ"ל במאמרו המפורסם בענין לימוד החומש, והדברים הם לאמיתיה של תורה. התורה מספרת לנו שיעקב היה צריך לחכות שבע שנים כדי לשאת את רחל, 'ויהיו בעיני כימים אחדים באהבתו אותה" (בראשית כט, כ). ולכאורה קשה, הרי אנחנו יודעים שהטבע בדיוק הפוך, ככל שאדם יותר מחכה ורוצה בדבר, כך הימים שחולפים עד להשגתו נראים יותר ארוכים, יום לשנה יחשב. אלא בהכרח שמבואר כאן שיעקב אבינו קידש וסיהר את עצמו והכין עצמו לקראת הבנין של עם ישראל. ע"כ תורף דברי מרן הגר"א קוטלר זצ"ל.

וביאור דבריו כך הוא: משל לאדם שנזקק נואשות למליון דולר. אם יאמרו לו שבעוד מאה יום הוא יקבל מליון דולר הרי יהיה מאושר, אולם כל יום של המתנה יראה לו כנצח, שכן הימים נראים לו כמפרידים ומרחיקים אותו מהממון הנכסף. יראה לו כן אם נזקק אדם למליון דולר, ויציעו לו עבודה, שמדי יום ישתכר באותה עבודה עשרת אלפים דולר, כך שבסוף תקופה של מאה ימים יהיה בידו סכום של מליון דולר - אצל אדם זה הימים יחלפו במהירות.

ומה ההבדל? כי כשאדם צריך מליון דולר ואומרים לו להמתין מאה יום, מאה ימים אלו הם ימי המתנה בעלמא, ימים ריקים בלי תוכן, ואם כן הימים האלו רק חוצצים בינו לבין הכסף. אבל אם מאה הימים האלו אינם ימי המתנה אלא אופן איך להרויח ולהשיג את הכסף, אז הימים אינם ריקים וחוצצים, אלא להיפך, כל יום הוא יום של בנין והתקדמות לקראת המטרה הנכספת, ובאופן כזה מאה הימים עוברים מהר מאוד, וכל יום של מאה הימים הוא יום של אושר, כי אם ידלג יום אחד הוא לא ישיג את מטרתו - את מלא הסכום.

כך היה עם יעקב אבינו. במשך שבע שנות המתנה יעקב אבינו בנה את עצמו, ולכן כל יום שעבר היה בשבילו יום של אושר, כי היום הזה עבר עליו בהכנה לקראת בנין בית ישראל, ממילא "ויהיו בעיני כימים אחדים באהבתו אותה". כי "אהבה" זו עניינה, רצונו הקדוש והטהור של יעקב אבינו לאותו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה שייבא מתוך נישואיו עם רחל, וכל יום שעבר היה תוספת נדבך בבנין זה. לכן שבע שנות עבודתו היו בעיניו כימים אחדים.

זהו גם ענין ספירת העומר. אילו היו ממתניים לקבלת התורה והיו סתם חמשים יום באמצע, ודאי שהיו מונים את הימים שנותרו, כי היו מחכים שכבר יחלפו ויעברו ימים אלו המעכבים את קבלת התורה. אבל באמת, ימים אלו הם הרי ימי הכנה ובנין לקראת קבלת התורה. אחרי יום אחד של בנין נעשים ראויים יותר לקבלת התורה, ואחרי יומיים ראויים יותר, אחרי שלשה עוד יותר, וכך הלאה והלאה, עד שבמלאות ארבעים ותשעה ימים נעשים ראויים לחלוטין לקבלת התורה. זהו, אפוא, הרמז הפשוט במצוות ספירת העומר: אנחנו סופרים ארבעים ותשעה ימי בנין לקראת מתן תורה.

עד כאן ביארנו את הטעם והרמז למצוות הספירה, דהיינו שהימים הם ימי בנין לקראת קבלת התורה.

אולם עדיין נותר לבאר את מה צריך לספור. האם לספור ימים של בנין של מידות טובות? שמה של התמדה? או תפילה - שמשך ארבעים ותשעה יום נתעלה במעלות התפילה? [ובשם הסבא מקלם זצ"ל מובא שהימים שסופרים הם כנגד המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם. בימים אלו צריך לבנות את קנייני התורה]. ובאמת זו הערה גדולה מדוע לא כתוב מפורש מה הוא תוכן ימי הספירה. ונראה לומר בזה בהקדם דברי המשנה (עוקצין סוף פ"ג): "עתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות, שנאמר 'להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא'. "יש" בגימטריא ש"י, ואם כן הקב"ה ינחיל לאוהביו ש"י עולמות. ויש לדקדק, הרי בפסוק כתוב 'להנחיל אוהבי יש', אבל לא כתוב את מה הקב"ה ינחיל, ומניין ידעו חז"ל לקבוע שהכוונה היא לעולמות? אולי הכוונה היא לש"י אוצרות של כסף, או של זהב, או של נהרות אפרסמון? מניין ידעו חז"ל שהקב"ה ינחיל לצדיקים עולמות דוקא?

ונראה, שבכל מקום הרגילות היא לדבר כפי המטבע שהוא עובר לסוחר באותו המקום. למשל: כשאדם נכנס לחנות באמריקה ואומרים לו שחפץ מסויים עולה כך וכך, הרי שברור ומוכן מאליה שהסכום הנקוב הוא בדולרים. בישראל, כל אחד מבין שהסכום שנוקבים בו הוא בשקלים, באנגליה בלירות שטרלינג ובצרפת בפרנקים. בכל מקום מדברים לפי המטבע העובר לסוחר באותו מקום. ומעתה, מהו המטבע 'העובר לסוחר' של התורה? השפה של התורה היא: עולמות! כי מהי בעצם תורה? תורה וקודש בריך הוא חד הוא, ולקב"ה כביכול אין שפה אחרת. אנו מכירים את הקב"ה דרך העולמות, ועולמות כוללים הכל, ומעתה כאשר התורה אומרת שלוש מאות ועשר [ש"י], פשוט הדבר שהכוונה לעולמות, כי שפה של התורה היא בעולמות.

ממילא, כאשר נשאלת השאלה, איזה מנין מונים ואיזה ספירה סופרים בספירת העומר? התשובה היא, מונים ימים. אבל איזה ימים? ימים של הקב"ה. והיות וה' אלקים אמת והוא לבדו אמת ואין חוץ ממנו יתברך, אם כן בהכרח שהימים האלו שמונים הם ימים של יחוד ה'. לא צריכים להסביר את זה, כמו שלא צריכים להסביר לנכנס לחנות באמריקה שהסכום הנקוב הוא בדולרים. כך פשוט שימים אלו צריכים להיות מיוחדים לשם ה'. הרמב"ם בהל' יסודי התורה (פ"א ה"ב) כותב: "ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להמצאותו" (שה"א-ד) ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים, הוא לבדו יחיד מצוי ולא יבטל הוא לביטולם, שכל הנמצאים צריכים לו והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם, לפיכך אין אמתתו כאמתת אחד מהם. הוא שהנביא אומר 'וה' אלקים אמת' (ירמיה י, י), הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתתו. והוא שהתורה אומרת 'אין עוד מלבדו', כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו". מה יש בעולם? יש רק ה' יתברך, יחוד ה'. והיות ויחוד ה' הוא כל המציאות, אם כן אלו הם הימים של הקב"ה, ואלו הם הימים שצריכים לבנות. ארבעים ותשעה ימים שבהם יתבטא בכל מעשינו יחוד השי"ת. (תפארת שמשון - הובא ב'אגישמא' ווארט)

ושוו ושה שרוע וקלוט, נדבה תעשה אותו ולנדר לא ירצה'

ראיתי מוסר השכל בספר משחת שמן להג"מ רבי חיים שאול קאפמאן מגייטסטעד זצ"ל, בפרשת אמור כתוב לגבי מומים שבקרבנות 'שוור ושה שרוע וקלוט, נדבה תעשה אותו ולנדר לא ירצה', בהמה שאינה תמימה, שרוע היינו שאבר אחד גדול מחבירו, שלא כסדר הרגיל, וקלוט הוא מום בפרסת הרגליים שהיא סגורה ולא סדוקה, הגם שהיא טהורה לאכילה כיון שנולדה מטהור, אך לנדר לא ירצה. ופרש"י 'נדבה תעשה אותו לבדק הבית, ולמזבח לא ירצה'. והוא מדברי הגמ' במס' תמורה ובתו"כ.

ההקשה רמב"ן והרי שייך נדר ונדבה לגבי מזבח ונדר ונדבה לגבי בדיק הבית, נדר הוא כשאומר 'הרי עלי', נדבה הוא כשאומר 'הרי זו', ושני האופנים שייכים הן לגבי מזבח והן לגבי בדיק הבית, וא"כ מה זאת שנקט הכתוב לקרוא למזבח בלשון נדר ולבדק הבית בלשון נדבה, כששניהם שייכים הן במזבח והן בבדיק הבית? ותיירץ הרמב"ן שזאת בעבור שרוב נדבות הם לבדק הבית, שהרי בנדבת המשכן שהיה לבדק הבית לא הוזכר לשון נדר, אלא 'כל נדיב לבו יביאה', וכ"כ לגבי בנין בית הראשון, שאמר דוד המלך 'אני ביושר לבבי התנדבתי', וכן בבית שני בספר עזרא פ"א פסוק ד' 'הנדבה לבית האלקים', 'כל כסף אשר יעלה על לב איש להביא בית השם', כל אלו הם לשונות של נדבה. כי המנהג הנותנים לבדק הבית כי בנדבה יביאו. ולפיכך כל מקום שזיכיר נדבה סתם, הוא לבדק הבית. משא"כ בקדש מזבח מצאנו שהזכירו בפסוקים בלשון נדר ולא נדבה, כמו 'נדרי להשם אשלם.. לך אובח זבח תודה', הרי שבקרבן תודה קרא לו לשון נדר ולא נדבה. וזאת כי הנותנים למזבח דרכם להביא בנדרים, שאומרים 'אם יצליחי אלקים אבוא לפניו בעולות'. וכ"כ 'עלי אלקים נדריך אשלם תודות לך', 'אבוא ביתך בעולות אשלם לך נדרי', הרי שבכל מקום שמזכיר קרבנות למזבח אמר לשון נדר ולא לשון נדבה.

ועדיין צריכין אנו למודעי מדוע באמת כתוב בפסוקים לשון נדר במזבח ולשון נדבה לבדק הבית? וביאר רבי חיים שאול דבר נפלא, כי החילוק בין נדר לנדבה שהנודב תופס בהמה העומדת לפניו ואומר הרי זו, לעומת הנדר שמקבל אחריות עליו להביא הדבר לה'. והנה כשאדם רוצה לתת בהמה למזבח, אילו היתה עומדת בהמה כנגדו ואומר 'הרי זו', הרי מצוי במוט שהיא בעלת חנם, ונמצא שיהיה קיים מצותו, וכנודע מ'אומר בשר' הרי ששלושים יום קודם חג שואלים ודורשים בהלכות החג, בעיקר היו לומדים הכל הלכות מומין לבדוק ולחפש ולמצוא בהמה תמה לקרבן.

ולכן כשעלה על לבו להביא קרבן למזבח ה', אינו אומר על בהמה שלפניו 'הרי זו', שאילו לא תהיה תמה, נמצא שלא הביא קרבן להשי"ת, לכן דרך הנדר קרבן לומר 'הרי עלי', כי הנדר אינו מקדיש את הבהמה שלפניו, אלא מקבל אחריות להביא בהמה תמה למזבח. משא"כ לבדק הבית לא שייך לומר 'הרי עלי' אלא 'הרי זו', כי

אין זה כבוד לומר 'הרי עלי' על בעל מום שרוע וקלוט, אלא 'הרי זו', ואיך שתהיה, יתן אותה לבדק הבית.

ונמצא שמה שאדם מקבל על עצמו להביא אחר כך להשי"ת, קבלתו להביא דבר שלם ותם בלי שום חסרון, ומה שאדם נותן עכשיו ממה שלפניו, מתנדב אפילו בעל מום, העיקר לתת משהו להשי"ת. יהיה מה שיהיה.

ומכאן נלמד יסוד גדול בעבודת ה', כשאדם רוצה לעשות נחת רוח להשי"ת בתכלית השלימות, ויושב ומצפה מתי יבא היום הגדול שלא יהיה עליו שום טרחה וטרדה, כבר אמר הר"ק מקאצק 'שמה לא תיפנה', אולי הקב"ה רוצה ממך עבודה של 'לא תיפנה', כמו שאתה עכשיו, כך תעבוד את השי"ת, אפילו אם אין זה בשלימות.

אך זה שייך רק בבחי' נדבה 'הרי זו', משא"כ בבחי' נדר, שאדם מקבל על עצמו לעבוד את השי"ת, שם צריך שתהיה מחשבתו ורצונו וחשקו להיות בתכלית השלימות כרצונו ית', ולמעשה מה שקורה בשטח, תנדב מה שאתה יכול, שלם או בעל מום, יהיה מה שיהיה, תתפוס מה שאתה יכול לעשות תנועה אחת להשי"ת.

ולכן לגבי נדר מדובר מבהמה תמה, שתהא קרבן למזבח ה', ולגבי נדבה מדובר לבדק הבית אפילו בעל מום. מי שאומר 'הרי עלי להביא שרוע וקלוט', אינו מן הישוב. כי רצונותיו של אדם צריכים להיות לכתחילה בהשתוקקות נמרץ לזכות לקיים רצונו ית' בתכלית השלימות. זהו בבחינת נדר.

ובזה מיושב שגם שהן במזבח והן במדב' הבית שייך לעשות למזבח, תנדבנה לבדק הבית, שאם עומדת בהמה בעלת מום לפניך שפטולה למזבח, תנדבנה לבדק הבית. ואל תאמר שכיון שאינה כשרה למזבח, ממילא לא תתננה כלל. אלא תעשה נחת רוח פשוט שאתה כן יכול לעשות אפילו במצב כזה, אם לא תם למזבח, שיהיה בעל מום לבדק הבית.

וכן בעבודת התפילה, כשנרציית לפניך כבעלת מום, במחשבות פסולות ומבולגנות, אל תשליך את התפילה לאשפה וחסל, חס ושלום, אלא תאמר, שהגם שאינה תפילה תמימה לעלות כקרבן שלם לפניו ית', לכל הפחות אתנדב כמה מלים בכונת השב, נדבה תעשה אותו ולנדר לא ירצה. הן אמת שלא תסתפק במעוט לומר שכך יהיו תפילותיך לעולם, חס ושלום, כי לנדר לא ירצה, אך נדבה תעשה אותו עכשיו בתפילה זו.

וענין זה הוא יסוד גדול בכמה דרכים, כשאדם עושה חשבון נפשו ורואה שהמצב נורא ואיום, מלא מומים מכף רגל ועד ראשו, וכמ"ש בבאר היטב 'כל אשר יהיה בו מום לא יקרב', לא יקרב לתורה ותפילה, והאריז"ל גילה שכל חטא עושה מום ופגם בנפש האדם, אל יאמר אדם שמשום כן לא יתפלל כלל חז"ו, כי אם אינו כשר למזבח, לכל הפחות יתננה לבדק הבית. כמבואר בתוס' אחרון דמסכת מנחות 'אישי ישראל ותפילתם', שהתפילה כקרבן הנפש לפני ה', מ"מ כיון שרואה את עצמו כבעל מום, אומר לו הקב"ה, 'נדבה תעשה אותו', תנדב כל מה שאתה יכול להביא, אך לנדר לא ירצה', אל תחשוב שכך תנהג כל ימי חייר, אבל עכשיו תוכל לנדר מה שאתה יכול לבדק הבית, שגם זה עולה לגבוה.

מסופקני אם מותר לצרף לזה ענין נוסף, ואם שגיתי ה' הטוב יכפר בעדי', פעם אחת נפגש השפת אמת עם אחד ממקורביו שהיה גברא רבא ומתמיד עצום בתוה"ק, ושאל אותו השפת אמת 'האם אתה כותב חידושי תורה', אמר לו הלמדן שאין לו זמן לכתוב מערכות וחידושי תורה, אמר לו השפ"א 'אז כותבים בקיצור'. 'איך שרייב אויך בקיצור'.

והנה השפת אמת עצמו זכה לכתוב ספריו הק' המאירים כשמש בצהריים, ומאירים עיני ישראל מבקשי השם, והוא אינו מתבייש לכתוב כ"פ 'אכתוב בקצרה.. ערובי דברים.. והיתר נשכח ממני'. אנשים מסודרים מדי, לא יכתבו חידושי תורה, בפרט בספר שעתידיים להדפיס לכל ישראל, רק אם יהיו לו כמה שעות לכתוב בישוב הדעת, כשהכל יהיה פרפקט ומסודר להפליא. וזה גורם שלפתע מכריזים על ההלויה שלו, ולא כתב שום דבר ממה שנתחדש ונתברר אצלו בעבודת ה', וזאת משום הרצון שלו שהכל יהיה מסודר ומושלם להפליא. וזאת משום שעבודתו רק מה שיהיה בבחינת נדר שלם ולא נדבה.

אילו היה רבינו השפת אמת מתעכב מלכתוב דבה"ק רק כשהיה זמנו פנוי לכתוב מסודר, לא היה לנו היום ספרי השפת אמת בעולם, והעולם היה חסר אורה ושמחה ודרכי עבודת ה' לכל ישראל, שהרי היה רבי גדול לחסידים רבים, המונים במונים באו לשפוך לבם, היה יושב ושומע צרות ישראל, איך יש לו זמן לכתוב חידושי תורה מסודרים. מה עשה, לקח קולמוס וכתב כמה שורות בקצרה, 'ערובי דברים', איני יודע אם היה בדעתו חלום שעוד יבא זמן ויסדר הכל ויכתבם באריכות. אפילו אם כן, הרי הקב"ה נתן לנו ספריו הקדושים באופן כזה. לא נאמר שהם כשרים רק לבדק הבית, שהרי בני ישראל נתעלים לעבודת ה' כעבודת המזבח מתוך דבריו הללו. אלא שיש לנו ללמוד ממהלך מחשבתו, שיש לתפוס במהירות מה שיכולים, ולא לחכות לדברים שלמים.

מחכה בתור? תתפוס חצי משנה, חצי פרק תהלים, לנדבה תעשה אותו, אף שאינו שלם. אדם נמצא באיזה מקום ויש שם רק משניות של אשכול עם ביאור רע"ב ועיקר תוס' יו"ט, והוא רוצה ללמוד בעיון עם הר"ש והרא"ש ורעק"א, אין הכי נמי, לנדר לא ירצה, שלא יפנה את היום הגדול בהרחבה, בהרחבה גדולה לפי כשרונו, אך נדבה תעשה אותו, כל אשר תמצא לעשות בכחך בזה הרגע, עשה. ויש ויש בתור חצי שעה אצל רופא, יש שם משניות קטן עם ביאור קהתי רח"ל, ויש לו כל מיני ערובי דברים בראש, האם זה נקרא ללמוד? אין הכי נמי שלנדר לא ירצה, אך לנדבה כשר אפילו שור ושה שרוע וקלוט, וד"ל.

ואין עסקינו לדבר ממומי אחרים, העיקר לבדוק המומים של נפשנו, גם כשמוצאים שאנו שרועים וקלוטים, הלב קלוט ואטום, ואבר אחד גדול מחבירו בגאווה סרוחה, ואחד אבר קטן מחבירו בשפלות יתרה ועונה פסולה, כיון שאינני

ינסן אינו מן המניין שלא היה לילה עמו. וכן ז' ימי ערב שבת מיציא"מ עד מתן תורה שבהם היו צריכין לאפות ולבשל לכבוד שבת, כמ"ש לגבי יום שישי 'את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו', משא"כ בשאר הימים לא כתוב כן, כי רק לכבוד שבת הוצרכו לאפות ולבשל, וכמו שנוהגין עד היום שאין קובעין מדרש בערב שבת. כך לא קבע משה רבינו מדרש בערבי שבתות ולכן נחסרו ז' ימים מאותם חמשים, ועוד ג' ימים יש לחשב חצאי שבתות שאין לומדים בהם, כי בשבת לומדים רק חצי היום, חציו לה' חציו לכם, וז' שבתות הרי ג' ומחצה ימים. באנו לחשבון ארבעים יום.

וזוהו חסד הגדול שעשה עמנו השי"ת שבאלו ארבעים יום שהיו פנויים לעסוק בתורה וזיכור המדות, נחשב להם כאילו עסקו בזה ארבעים שנה, חישב להם יום לשנה יום לשנה. ולזאת כשפגמו המרגלים והשיבו רעה תחת טובה ויבכו העם בלילה ההוא, נעשה כאומר שהארבעים יום הראשונים לא פעלו עליהם כראוי לזכך אותם להיות מוכן להיות אדם ישר לקבל תורה ואמונה ויראת ה', לכן חזרו לקבל את התיקון הארוך, יום לשנה יום לשנה לאורך גיסא.

וזש"כ 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת ואזנים לשמוע עד היום הזה'. וצ"ע איך אפשר לומר כן לבני ישראל וכי לא היה להם לב לדעת ואזנים לשמוע ביום מתן תורה, הרי הכל היו נביאים מופלגים כדרגת משה רבינו פנים בפנים? אלא שבאמת כן זכו לכך, כי בתחילה עשה השי"ת חסד גדול להחשיב יום לשנה, ארבעים ימי זיכור כנגד ארבעים שנה שהוצרכו להזדכך בהם. אך כיון שחטאו המרגלים ולא השתמשו כראוי באותו החסד הגדול, אמר הקב"ה א"כ אחזיר לכם את המצב שהייתם בו מעיקרא ותסובבו במדבר ארבעים שנה עד שתזכו ללב לדעת ואזנים לשמוע.

וכן פרש"י שם 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת' – אף זו מן התוכחה, שבאמת היו יכולים להיות מוכנים לאחר ארבעים יום, לקבל תורה וללכת לארץ ישראל, כיון שחטאו במרגלים, הוצרכו להתחיל כל סדר הזיכור מתחילה.

וכן אנו בימינו מתפללים בכל יום משבעה שבועות הללו שנוכח להתעלות ולהתרומם ממדרגה למדרגה, כי בימי הספירה יש סגולה מיוחדת שאף אם היה צריך תיקון ארוך של ארבעים שנה די לו בארבעים יום, יום לשנה יום לשנה. וכמ"ש מהר"ח"ו שהימים שבין פסח לעצרת הם ימים מסוגלים, כי בהם תלוי כל הנהגת השנה.

ובזה מיושב מצות הספירה, כי בכל יום נעשה בו נס בפני עצמו. משל לאדם שנעשה עמו נס שזכה ללמוד מ"ט ימים ריבוי של תורה, בכל יום נכנס במוחו ולבו לימוד ארוך שלוקח ללמוד שנה אחת, וכך זכה במ"ט ימים ללמוד מה שצריך לזה מ"ט שנה. הרי כל יום ויום הוא נס בפני עצמו ובוודאי הוא צריך לספור ולזכור הנס שנעשה עמו בכל יום ויום מאותם הימים.

ברכת 'על ספירת העומר' היא כברכת הודאה ושבח על הנס שנעשה בימים הללו, יום לשנה.

ולזאת מברכין בכל יום על ספירת העומר, הרי זה כברכת השבח 'שעשה ניסים לנו בימים ההם בזמן הזה' שזכו ללמוד ביום זה מה שהיה צריך ללמוד ולהזדכך במשך שנה שלימה. וכך זכו להזדרז ולקבל תורה בחג השבועות.

וממילא מיושב שאין לחשוש שמא ימות באמצע ימי הספירה כי אין בזה ברכה לבטלה לשעבר, כי בכל יום ויום היה לו להודות על הנס שבאותו יום. שנזדכך במדה מסויימת בזה היום מה שהיה צריך לקחת שנה שלימה, וכך אנו יוצאים מעומר שעורים שהוא מאכל בהמה, עד שבשבועות מביאים שתי הלחם מחיטים מאכל אדם, והרי פשוט ומוכן שצריך הרבה עבודה לצאת מדרגת בהמה לדרגת אדם. במצרים היינו בבחינת 'גוי מקרב גוי', מעורבים בין הגויים המצריים אשר בשר חמורים בשרם, ודרך החמור לאכול שעורים, ולזאת מביאים מנחת עומר שעורים היא הרתות אדם, ודרך החמור לאכול שעורים, ולזאת מביאים מנחת עומר ועל זאת אנו מברכין בכל יום על הנס שנעשה לנו בו שזכינו עוד להתקדם במדרגה נוספת לצאת מבהמה לאדם.

וע"פ ביאור זה מיושב לשון הפסוק בעונש המרגלים 'יום לשנה יום לשנה', לכא"ו היה צ"ל הפוך 'שנה ליום שנה ליום', שנענשו שנת מדבר כנגד כל יום של המרגלים? אך לאור ה"ל מיושב כי בתחילה עשה ה' נס גדול שהחשיב להם זיכור הגוף והנפש מבהמה לאדם 'יום לשנה', כל יום מימי ספירה נחשב כשנה. וכיון שחטאו במרגלים חזר לקחת מהם המתנה של יום לשנה יום לשנה. ועל זאת הוכיחם משה 'ולא נתן לכם ה' לב לדעת', לאחר שנאבדה מהם המתנה הגדולה שזכו לה בימי הספירה.

ולזאת יש להתפלל בכל יום אחר מצות ספירת העומר על פתיחת לב לתורה וזיכור המדות והנפש. כי הימים מסוגלים לזה ביותר, יכולים לרוץ ביום אחד מה שצריך לזכות במשך שנה שלימה. וגם שכבר עברו רוב ימי הספירה ולא זכה לזכך צריכין זריזות גדול בעבודתו יתברך, ולרוץ מאד מאד, כדי שיזכה על ידי זריזות עבודתו לתקן ולהשלים גם חסרון העבודה של הימים שעברו.

(הגרמ"י רייזמן ב' אמור פ"א)

יכול לעשות רצון ה' בלב שלם וטהור, אעשה מה שאני יכול עם לב מעורבב קרוע ושרוט.

וכן בכל דבר ודבר, לדוגמא בחינוך הבנים, בוודאי היה מן הנכון להקדיש בכל יום זמן איכות לדבר עם הילדים להשפיע עליהם אהבה ואמונה, אך מי שיחכה למצוא זמן נכון לזה, ורק אז יחנך את הבנים, לפתע כבר פרחו הילדים מן הקן וכבר בנו בתים והם כבר גם עסוקים ואין להם זמן לחנך את הנכדים. וזאת משום שהמתין לזמן מיושב לחנך את הבנים.

מה שכן צריך לעשות זה כמו השפת אמת 'אכתוב בקיצור', בין תנור וכיריים לומר מלה טובה לילד זה, ובין פקודה לפעולה לחזקו ולעודדו ולשבחו, ולומר לו בפה מלא וקצר 'איזה אידיש נחת יש לי ממך'. אם אין לי זמן לסדנאות חינוך בת 88 מפגשים, 'אחנך בקיצור'. 'נדבה תעשה אותך'. לא שזוהי הדרך, כי לנדר לא ירצה, בוודאי צריך לכסוף לשלימות, אך בינתיים אעשה מה שאני יכול לעשות.

וכן בקדושה ובלמוד התורה ובכל ענין בעבודת ה', כל מה שאינך יכול לעשות בשלימות, אל תתייאש לומר שאינני שייך כלל לקדושה ולתורה, אלא תתפוס מה שאתה כן יכול. אם יראה אדם בספה"ק אור המאיר מה שאדם היה צריך באמת לעשות בעבודת ה' בלב טהור, ימצא שכל עבודתו מלאים מומים קשים מאד, וכמו שנתבאר לעיל 'הוי מחשב הפסד מצוה', שצריך לחשוב החסרונות שהיה בכל מצוה שעשה, הרי ממחשבות כאלה יכולים בני דורינו להתייאש ולהרפות לגמרי ח"ו.

הקב"ה 'קונה הכל', גם מצוות שאינם שלמים, אלא למוחצה לשליש ולרביע לזאת עלינו לזכור היטב 'לנדבה תעשה אותך', אם לא אוכל לעלות עד עולם האצילות ממש, אשמח עם התפילה שעולה לאצילות דעשיה. אם רבוה"ק מוכיחים אותנו שאם היה פניה אחת, הכל נדחה לחוץ, אמתיים דבריהם כלפי קרבן למזבח, אך לנדבה לבדק הבית, מקבלים גם בעלי מומים בשמחה ואהבה. אנחנו יהודים של בדק הבית, גם זה מצוה דאורייתא, וגם זה עולה לרצון ולנחת רוח לפני ה', לנדר לא ירצה, לא שאנו מקבלים על עצמנו להיות כך תמיד, אך לנדבה תעשה אותו. אולי טוב לחזור על זה בכל יום בחשבון הנפש שלפני התפילה 'זשור ושה שרוע וקלוט - נדבה תעשה אותו'.

אמרו בשם אחד מחסידי ירושלים ת"ז צ"ל, שאחד מהשבחים של הקב"ה שהוא 'קונה הכל', כביכול כל מה שתתן לו בעבודת ה', הוא קונה בשמחה, ויש לו נחת רוח ממך, גם כשאין לך יהלומים אמיתיים, יקנה ממך קריסטלים פשוטים, ובימינו אולי אפילו פלסטיקים מזוייפים. נדבה תעשה אותו.

(הגרמ"י רייזמן יום ו' אמור תשע"ט)

כתוב בפרשה: (טו) וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהינה: (טז) עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'.

ראיתי בספר 'משיבת נפש' להגר"מ רבי יוחנן לוריא דודו של מהרש"ל זי"ע, שהקשה על ענין הספירה שאנו מברכין עליה בכל יום, מאי שנא מספירות אחרות שיש בתורה שנים מברכין עליהן, וגם לא נצטוו מן התורה לומר בכל יום את המספר. והסמ"ג תרץ שספירת זב וזבה אין מברכין עליהן 'שמא תראה ותסתור'. והקשה רבי יוחנן שגם בספירת העומר שייך זה החשש שמא ישכח ויסתור, ויש בזה חשש ברכה לבטלה.

וביאר כי הנה מצאנו שהקב"ה הוציאנו ממצרים ולא נתן לנו מיד את התורה, כי היינו כולנו גסי השכל עד למאד, שעסקנו פ"ו שנה בחומר ולבנים ועי"ז נתגשם השכל ולא היה ראוי לקבל תורה. בתחילה התחיל הקב"ה לזכך אותנו ונתן לנו במרה כמה מצוות כדי להכין אותנו להתבטל להשי"ת וללמוד דבר שאינו מבין, כמו פרה אדומה שהיא אבן בלי טעם. וכן מצות כיבוד אב להשריש בלבו הכרת טוב, וזינים היא הנהגה שיהיה בין אדם לחבירו, כי כשהיו בצער ובמצוק דרך אנשים שגונבים זה מזה בזמן קשה, ומדותיו נהרסות ואנושיותו מתרופפת. ולזאת נתן לנו תחילה מצות דינים להחזיר אותנו להיות אנשים.

והנה בעצם היה צריך להמתין ארבעים שנה עד שיבנו את נפשותם בישוב הדעת כראוי, ואז היו מוכנים לקבל תורה בשלימות, שאין אדם עומד על דעת רבו רק לאחר מ' שנה. ובהיותם במדבר לא הוצרכו לבשל או לאפות ולכבס בגדים, כדי שיהיו פנויים לקנות דעה ישרה וזיכור השכל לזכות לקבל תורה.

ובפרשת מרגלים כתוב שנענשו 'יום לשנה יום לשנה', מ' שנה תחת מי יום, וצ"ע וכי כך היה דרכו של אלקינו להעניש שנה תמורת יום של חטא, והרי מדתו בדרך כלל היא אדם כנגד מדה? ובפשטות י"ל שהוא מדת חסדו ית' שלא ימותו עד מ' יום אלא יזכו לחיות עוד עד ארבעים שנה. אבל עצם ההתנהלות בטלטול המדבר ארבעים שנה, משמע כאילו היתה מדת הדין מארכת שנה כנגד כל יום.

אלא שכך אמר הקב"ה, באמת הייתם צריכים להמתין מ' שנה עד שתזכו לעמוד בהר סיני ולקבל תורה, ולזכות לפנים בפנים דיבר ה' עמכם, אלא שריחם הקב"ה וצמצם זיכור של ארבעים שנה בארבעים יום, יום לשנה יום לשנה. ואע"פ שהיה חמשים ואחד יום מיציאת מצרים עד מתן תורה, נבא חשבון של אמת, יום ט"ו

בדרך הדורש

ואם נאמר דביו"ט ליכא נשמה יתירה א"כ אם יום ראשון הוא יו"ט ליתקנו בשמים במוצאי שבת שהוא יו"ט. ויתרין הרמב"ן דבאמת גם ביו"ט איכא נשמה יתירה, רק במוצאי שבת אמרין כיון ששבת וי אבדה נפש [ביצ"ט ט"ו]. אבל במוצאי יו"ט אין נאבד הנפש ונשאר אצלו, וקדושה שיה נותן על זמן כוללת הזמן נאבד הקדושה, אבל קדושה שישאר בעצמם נותלין נשאר אצלים ושבת קביעה וקיימא, משא"כ יו"ט בית דין מקדשים ולכן נשאר, ואתי שפיר במוצאי יו"ט לא תיקנו בשמים שאין הנפש נאבד, ובמוצאי שבת שהוא יו"ט ג"כ לא תיקנו בשמים כיון דגם ביו"ט איכא נשמה יתירה: ובנייר (פ"ז מ"א) כהן ונייר שמצאו

דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי: (בב, ב) ראיתי דבר נפלא מהאגון הקדוש מסוכסכוטוב ו"ל האבני נור, בהא דיומא (כ"ח). קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, והקשו בתוספות ישנים [ד"ה אפילו] למה נקט האי אמאי קילא טפי מכולהו, דהא דצריך עירובי תבשילין משום דאין יו"ט מכין לשבת דכרבה קיימא לן בפסחים (מ"ו, א), וקשה למה אין יו"ט מכין לשבת הא יו"ט קדושה קלה דמותר מלאכה אוכל נפש ושבת חמורה, ולמה לא יהיה מותר להכין מקדושה קלה לחמורה: וצריך לומר עפ"י תוס' פסחים (ק"ב ע"ב ד"ה רב) אמאי ביו"ט לא תיקנו בשמים,